

független szemle

SZERKESZTI: DÉNES BÉLA

PATAKI DEZSŐ:

Zsákhordók. (Novella.)

HABÁN MIHALY:

A szerelem himnusza. (Vers.)

PAP KÁROLY:

Zsidó sebek és bűnök.

MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE:

Vers.

NADAS JÓZSEF:

A „gyakorlati humanizmus“
könyvei.

RADNÓTI MIKLÓS:

Illyés: Oroszország.

HAJNAL ANNA:

Két vers

HALMOS BÉLA:

Középeurópai tájszervezés I.

IRODALOM:

Hort Dezső: Kassák: Napjaink
átértékelése. — H—g.: Roth: Der
Antichrist. — Murányi-Kovács:
Radetzky-induló. — Forgács An-
tal: Hét verseskötet. — S. G.: H.
Valet: Madame 61 bis. — t. w. i.:
Keszi: A versírás mesterség. —
Radnóti Miklós: Moussong: Ucca.

SZINHAZ:

Dénes Béla, László István.

ZENE:

Bartók János, Kuti Sándor.

VALÉR ERIK:

Két fametszet.

III. ÉVFOLYAM, 1935. APRILIS

EGYES SZAMARA 50 FILLÉR

III. évfolyam 2. (22.) szám.

Felelős szerkesztő és kiadó:

DÉNES BÉLA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Megjelenik 10-szer évente.

V., Balaton u. 2.
Tel.: 10-3-80. — Postatak. sz.: 51202.

Kapható könyvkereskedésekben, a pálya
udvarok s szállodák Ibusz pavillonjaiban

Előfizetési árak: Egy évre öt pengő. — Négy illetménykötetettel 16 pengő.
Változóknak, illetménykötetekkel együtt 35 pengő. Külföldre a belföldi árak kétszerese.

Következő szám megjelenik május közepén.

Vidéki terjesztő: Central, orsz hírlap és könyvterj. váll. Nagymező u. 68.
Csehszlovákiában: Novitas, Bratislava, Dlhá u. 15.
Romániában: Polyglott, Cluj. Str. Matia 1. — Engedélyezve 1779/934. sz. alatt.
Palasztinában: Sifria Ungarit, Tel-Aviv. Rachov Allenby 116.
Délamerikában: Agencia Intern. de Diarios. Alejandro Barna. Buenos-Aires.
Elly Scherer, Sao-Paulo.

Biztosítson családjának villateltet, vagy azonnal beköl-
tözhető kész villát a Balaton Lidóján

Balatonszéplak

fürdőtelepen.

A fürdőtelepnek minden tekintetben legnagyobbse-
rűbb parcellázása az összes előnyöket nyújtja.

Budapesthez való közelsége, centrális fekvése és gyö-
nyörű kilátása, sűrűn befásított útjai, parkjai, villanyvilági-
tása hivatottá teszik, hogy a Balaton fürdővárosává legyen.

Siófoktól 2¼ kilométernyire. — Posta, telefon, két saját
vasútállomás, személyvonatok menetrendszerű megállóhelye.

Bővebbet: Parcellázási Központi Iroda

Budapest, VI., Teréz - körut 26. sz.

Telefon: 10-2-05.

Z S Á K H O R D Ó K

Írta: PATAKI DEZSŐ

Hat óra nem volt egészen s már ott ögyeletem a füves, szemétbuckákkal szeptőlős térségen, melynek közepén a pernambucoi nagymalom emelkedik. Ebben a szürke korareggelben bizony semmi vonzó nem volt az épületen: a sárga és vörös fények, melyek éjszakánként olyan hívogatón intettek ablakai mögül, elbágyadtak már s haldokolni kezdtek a homállyal való viaskodásban s most úgy ácsorgott ott az épület törött ablakaival, lapos tetejével és otromba, szögletes vonalaival, mint valami óriási felfordított doboz, komor börtön-mogorva hajnalon... Am a reggeli kelő szél gépek zümmögését, dohogását terelte felém ebbe a kellemes muzsikába elvegyülve talán régi emlékeimet is, — melyek műhelyekhez, gyarakhoz, lendítőkerékhez fűztek olthatatlan, le nem bírható szerelmmel — s mentem tovább, a főbejárat felé.

A kapuk még zárva voltak, de mellettük hosszú sorban, mint nagy, sötét madarak, már ott gubbasztottak az emberek s hallgatósan szívták szivarjukat. A nap is éppen olyan rosszkedvű volt, mint ezek a rongyos, guggoló alakok, akkor kezdett éppen tápászkodni egy nagy raktár mögül s kimerülten küldte sugarait szerzte a homály ellen.

— Lesz ma felvétel, emberek? — kér-dem tőlük, de talán mivel nem egyhez, hanem az egész csoporthoz fordulok, egyik sem válaszol. Csak a vállukat vonják s visszahullva megint közönyükbe, tűnődnek tovább, mint a gólya a tó fölött.

— En Pedroval, a főzsákolóval akarok beszélni, — szólított meg újra őket. — Melyik az közületek?

— Pedro ott van a második kapu előtt, az a fehérhaju, — motyogja az egyik s orrát felemelve, mutatja az irányt.

Ebben a csoportban már valamivel elevenebb volt a hangulat. Egy fiatal néger vitte a szót: ingerkedő beszéde és furcsa mozdulatai nyomán fanyar mosoly mozdult az emberek szája szögletében. Fehér zsákdarabokból volt összejött a ruhája s amikor lehajolt s meghúzódtak testén a zsákdarabok, egyszerre kigömbölyödött rajtuk a felírás. Alsóhátának féltékén például „Export” volt olvasható, hatalmas, fekete betűkkel.

Mikor odaléptem hozzájuk, ezek is némaságba süppedtek egyszerre, mintha csak

a hallgatás szellemét loptam volna közülük magammal. Átnéztek rajtam kelleetlenül, csak a zsákruhás fiú vizsgálgatta arcomat kivánesian, fűrkésző pillantásokkal.

— Pedroval szeretnék beszélni, a zsákolók főnökével, — fordultam feléje.

— En vagyok Pedro, a zsákolók főnöke — és te mit akarsz? — kérdezte egy hang, mély mint a dörgő viharé. S mintha tölgyfa nőtt volna hirtelen előttem, csúf, öreg óriás emelkedett fel a földről s nézett le rám szigorú tekintettel. A haja fehér volt már (akkor láttam ősz néget először életemben), szája a fülig ért, két mélyfekete szeme kerek, kicsi és ráncos, mint az elefánté. Pillanatokig tartott, míg magamhoz tértem s szóhoz tudtam jutni a meglepetéstől, melyet testének félelmetes dimenziói ébresztettek bennem.

— No férgeském, ne bálujt már, mondd meg hát: mit akarsz? — kiáltja dühösen, de könnyű mosolyából, mely ott bujkált szemének sarkában, láttam, jól esik neki őszinte ámulatom.

— Nekem mondták, hogy olyan vagy, akár a gyárkémény, de mégsem képzeltek ennyire magasnak, — szólaltam meg végre s körülnéztem, hogy lássam az arcom szavaim hatását. Fekete zsákhordók ültek a körben, valamennyi erőteljes le-gény, szögletes vállakkal, mint a láda s villogó izmokkal. — elismerően bólintottak felém s szemük nevetett a büszkeségtől, hogy ilyen hatalmas szál ember a főnökük.

— Életemben csak egy férfit láttam még, aki magasabb volt nálad, — tört ki belőlem megint a lelkesedés. — Egy bokszoló Rióban. Az két méter volt és kilene centiméter.

— Pedro is van annyi! — kiáltotta a zsákruhás fiú s kettőt perdült a sarkán örömeiben.

— Fickó, te sokat fecsegsz! Ki beszélt neked rólam, ki küldött ide? — kérdezte Pedro most már türelmetlenül.

— Engem João küldött. Azt üzeni, nem jön be már többet, mert átment az olajgyárba. Csütörtökön majd felveszi a fizetését az irodában... és engem küldött maga helyett.

— Téged? — bámul Pedro az arcomba s elhúzza a száját egész a fülig. — Te akarsz zsákok hordani!

— Miért! — kérdem sértődötten. — Ha muszáj, hordok én zsákok is.

— Hintópor való neked, férgecském, nem pedig zsákhordás! — mennydörgi megvetéssel s vissza is kuporodik mindjárt a fal tövébe s onnan dörmög tovább. — Barnulnod kell még egy kicsit, barátom. Joönak pedig megmondhatod, hogy sürgősen vizsgáltsa meg magát, Pedro azt üzeni.

S felcag mint az ördögök.

A többiek is mind röhögnek, szívből, rekedten és valami furcsa, magas regiszterben, ahogyan csak a négerek tudnak nevetni.

Úgy látszik, nem tartanak maguk közül valóknak, — gondolom keserűen. — Pedig a ruhám semmivel sem különb az övéknél: én is a szegénység rongyos uniformisát viselem. Legfeljebb az arcom nem olyan sötét színű... Persze hogy ez a baj... De azért én sem hagyom egykönnyen magamat. Ha izmaim el is szoktak már a nehéz-munkától: voltam én már lakatos is, bányában is dolgoztam. S mégis csak túlzás ez azzal a hintóporral... Leülök közéjük, szivarra gyujtok én is, melynek füstje semmivel sem könnyebb, mint az övék — s mikor megint elindul beszédük, közbe-közbeszólók, nevetgélék s köpök is nagyokat, hogy lássák: én sem jöttem a felső tízezerből.

De Pedro ügyet sem vet rám többé, hiába iparkodom visszaterelni figyelmét magamra: bakfittyet se hány nekem. Szíjja a pipáját egykedvűen s azzal bajmóldik, hogy bieskájával ablakot vágjon a boeskorán, fájós lábujja számára.

— Honnan való vagy te? — fordul hozzám egy csüggedtbajszú öreg munkás, talán száanalomból, hogy megvigasztaljon előbbi kudarcomért.

— Magyarországból.

— Merre van az? — kérdi s látom: a többiek is mind odafigyelnek.

— Túl a tengeren, Közép-Európában. Európa Central, — hangsúlyozom büszkén s kidüllesztem a mellemet.

Valamennyien bólintanak s elismerő pillantásokat küldenek felém.

— Tudom már, te austriaco vagy, — szólal meg most Pedro s mutatja jártasságát a geográfia nehéz útvesztőjében.

— Nem vagyok austriaco, én hungaro vagyok. Más Ausztria és más Magyarország, — bököm oda neki. — De a háború előtt csakugyan együtt voltok.

— Na látod, mondom, hogy austriaco vagy! — förmed rám mérgesen.

— Hány napig utaztál? Vagy gyalog

jöttél? — faggat tovább a csüggedtbajszú, de a többiek mindjárt lehurrogják ezért a kérdésért.

— Onnan nem lehet gyalog jönni. Harminchét napig utaztam tengeren, — vetem oda nem minden kevélység nélkül, mindamellett nem túlhangosan, hogy lássák: nálam nem sokat számít az ilyen kis hajókázás.

— Hát igen, — bólint a csüggedtbajszú, — az utazás szép dolog... De nem nekünk való, — teszi aztán hozzá rezignáltan. S ezzel lerontja megint társainak elismerését, melyet harminchét napig tartó tengeri utamnak említésével — úgy éreztem — félig-meddig már sikerült megszereznem.

— Nem olyan nagy dolog az ilyen utazás, hidd el öregecském, — próbálom vigasztalni, — ha akarod, te is átmehetsz bármikor Európába.

— Igen ám, ha meglesz hozzá a pénzem, — mondja s rámnéz szemrehányón, mintha szegénységének én lennék az oka. — De különben is: nem akarok átmenni, mit csináljak én ott, idegenben. Az én hazám elbír engem és még másokat is... Ez itt az én hazám, széles Brazília. O Brasil vasto, — ismétli büszkén s ugyanolyan hanghordozással, mint én mondtam az előbb, hogy „Europa Central” — s kört rajzol mutatóujjával maga körül a levegőbe.

— Igazad van José, nagyon jól beszéltél! — tapsol neki Pedro s a többiek is helyeslésre mozdítják fejüket.

S az öreg ember szavai nyomán mint láthatatlan vasfüggöny, úgy ereszkedik közénk valami nagy idegenség... „Ez itt az én hazám, elbír engem és még másokat is” — eseng vissza bennem s amint nézem őket, ezeket a furcsa, barázdás, sötét arcokat: egyszerre elfog a hontalanságnak és az elszigeteltségnek nyomasztó érzése s elveszítem lelkemnek erejét... Mit keresek én itt? Hogy kerülök én ide?... Maradhattam volna otthon s akkor most nem kellene rávaskodva, napszámomunkáért kunyorálnom malmok kapujában... Vagy mondjam meg nekik, hogy nekem kell a munka s pénz kell a munkámért, mert már azt a néhány darab banánt sem tudom megszerezni?... Talán kinevetnének, talán még örülnének is bajomon sanda kárörömmel...

Szél támad a téren, kergeti, forgatja maga előtt a kormos buckák porát s elviszi messzire a füstöt Pedro pipájából.

S ekkor — Isten tudja, miről jutott az eszembe — a Pedro pipájáról, vagy a szélről talán, mely akkor is éppen így fujha-

tott: elem állt egyszerre egy régi kollégának a képe, akivel együtt tanultunk valamikor a bécsi egyetemen. Bán Imrénének hívták, medikus volt, szénfekete hajjal és hófehér, villogó, erős fogazattal. S ahogy sétáltunk egy őszi estén, valahol Schöabrunn körül s csavarodó, bodor füstöket eregetve pipáinkból, életről, szerelemről és halálról vitakoztunk oly szenvedélyesen s olyan komolysággal, hogy az már megható volt: — egyszerre csak kiesett a pipa kollégám szájából. — Te, ezt kettéharaptam, — nézett Bán elámulva összetört pipája után s kivette a szopókát szájából. — Ezt csináld utánam, ha olyan nagy legény vagy! — Nyugodt lehetsz, fiam, utánad csinálom, — mondtam neki hívós indulattal, — elharapom én is, mégha belé is törnek a fogaim. S mert szép őszi este volt akkor s mert nem bírtam volna elviselni, hogy ő olyat tudjon, amit én nem tudok: fohászkoztam és kettéharaptam én is pipám szárát... S aztán mentünk tovább, meleg barátságban...

Ez a kép bukkant fel most hirtelen agyamban, amint ülve a pernambucoi nagymalom kapujában, elnéztem Pedrot, a zsákolók főnökét, hogyan eregeti egykedvűn pipájából a szürke füstöket.

— Senhor Pedro, — kiáltottam oda neki s rekedt lett hangom az izgalomtól — azt mondtad az imént, hogy hintőpor való nekem, nem pedig zsákhordás... Mindjárt hét óra lesz, indultok — és én is megyek vissza oda, ahonnan hozzád küldtek. De mielőtt elválnok, szíjjuk el a békepipát. Pedro... Add ide egy kicsit a pipádat!

— Nincsen szükség arra, hogy békepipát szívjunk, — dörmögte esodálkozva. — Én nem haragszom rád, nem adtál semmi okot erre s én sem akartalak megsérteni... Nem vagyunk ellenségek.

— Akkor hát a barátság kedvéért... — mokaeszközt tovább. — Vagy talán félsz, hogy lenyelem a pipádat?

— Pedro nem szokott megjedni senkitől, Pedronak helyén van a szíve! — válaszolta összehúzott szemöldökkel s nyújtotta a pipát.

Szított néhányat: erős volt a dohány, mintha paprikával lett volna keverve s ugyanesak csavarta aromát. Körülnéztem a bámuló, vigyorgó arcokon, aztán lehúnytam a szememet s minden kétségbeesémet állkapasaimba koncentrálni, összeszorítottam a fogaimat. Egy pillanatig tartott csak az egész, de legutóbbi napjaimnak minden szenvedése, keserű kínlóása beleszorult ebbe a pillanatba. A fülem zúgni kezdett, forró hullám öntötte el agyamat,

aztán roppanás hallatszott és a pipa kihullott szájamból.

— Nálunk így pipálnak, — mondtam sápadtan és átnyújtottam neki a szopókát. — S ha majd elhozod nekem a hintőport, én is veszek neked egy másik pipát.

— Nem szükséges, — mondta zavartan, elboruló arecal s pipájának cserepeit kezdte szedegetni, míg a többiek térdüket csapkodva kacagtak fölötte.

— Az anyja istenit, ez jól megesinálta! — káromkodott a zsákruhás fiú széles örömeiben. — Fogadni mernék, hogy ez a fogaival hordja a zsákokat.

— Tartsd a szádat, Antonio! — ordított rá Pedro s szemének sötét villanására csend lett egyszeribe s laposak lettek a nevetésre gömbölyödő arcok.

Visszaült helyére s komoran, némán bámult maga elé.

Rám pedig egyszerre valami nagy, kedvetlen fáradtság ereszkedett s kialudt bennem minden indulat. Leültem s kábultan néztem a felvonuló gyümölcs- és édesség-árusokat, amint boltjaikat fejükön cipelve, egymás után érkeztek s elhelyezkedve a főkapuval szemben, várták a munkásokat. Úgy álltak ott asztalukra támaszkodva, pihenő állásban, mint ahogyan lázadó tömeggel szemben a kivezényelt zordon katonák állanak készenlétben... Mindenfelé megélenkül a tér, munkások érkeznek fáradt lépésekkel s jökedvűn diskurálva sovány hivatalnokok... Amott néhány asszonyhalad: gömbölyű, vörös agyagkorsót visznek a fejükön, olyan biztossággal, mintha az is testük egyik része volna.

— Kilátszik a térdetek, hej, — pisszeg rájuk Antonio, de mivel nem törődnek vele, utánuk szalad s az egyiknek belecsíp a combjába.

— Éj el, mint a gyertya! — kiált a menyecske s villámokat szórnak a szemei. Ezen aztán mindnyájan kaegagnak.

Néhány perccel később visszajogva szólal meg a malom szírnéja, kinyílnak a kapuk s özönlik az emberáradat a telep belsejébe. Pedro és emberei is felkészülődnek s indulnak a főkapu felé. Ahogy mennek libasorban, a teherhordók sajátságos, tántorgó lépeteivel: olyan ez, mintha kilenc tölgyfa cammogna egymás mögött.

Én ülök a földön s csak nézek utánuk. De a kapuban megáll Pedro, visszafordul s esodálkozva intetet felém.

— Magyar... gyere! — kiáltja. — Gyere hát, magyar! — hívnak a többiek is nevető ábrázattal.

S együtt megyünk át a tágas udvaron.

(A férfi ereje — Az egyesülés esodája — Az asszony szépsége — A szerelem dicsérete)

Homlokomon a kör és a háromszög ábrája, pillámon nagy tervek látomása.

Ugy mutat neked a szerelem, édes, mint egy hatalmas varázslót.

Mert lenyűgözve néznek a barmok és intésemre a megépített ólakba vonulnak.

Es íme: jármot teszek a hó, a szél és a víz útjába!

Derekam körül az elemek munkája, csak az én szándékom hasonlata,

Biztos lépésekkel járok köztük és érzem, hogy a mozgásom megigéz.

Es fölkaecasz, mert megjelenek az álmodban.

Hatalmam miatt olyanak látsz, mintha egy erős isten lennék,

Aki megváltoztatja a földet és fölméri,

Aki borított utakat, hidakat és széles esatornákat épít,

Es bányákat és zuzókat, olajkutakat és olvasztó kohókat.

Terveimből turbinák, mótórok és dinamók kelnek ki,

Amikben dübörögve dolgoznak a mindenség erői.

Munkájuk sokaságát a szemed elé teszem, mint egy menyegzői ajándékot;

Ezért úgy jelenek meg előtted, mintha a világ gazdája lennék,

Aki kívánatos, mint az elejtett vad, mint a megörölt gabonából készült kenyér.

Egy repülőgép bűgását hallod és szivedet az én hangom érinti meg!

Fölkelsz azért és eljössz hozzám,

Es nekem adod a testedet, az én megújulásom gyémántos mívű medencéjét!

Oh egyesítő nász esodája! fölöttünk egy csillag serkent föl,

A nemiség kútja,

Az úr legbővebben zubogó csurgója!

Kék és zöld a fénye, mint a te szemedé és alácsobog kegyesen,

Két ágra szakadva paskolja, fűrösztli a testünk hajlásait,

Es szerelmes szerveinket megújítja.

Kényszerítő hatalma hull rám tüzesen, mint valami aszu permet,

Kényszerítő hatalma hull rád tüzesen, mint valami aszu permet,

Es könyörülő törvénye, hogy együtt bálók veled és te velem,

Kettős ága összefon minket örökre, mégha egy földrész választ is el.

Egy búzavirág hajlik fölém, zöld esészejéből kibontja kék szirmait,

És a lelked forrása fölfakad a szívemen,
És beillatosítja a lelkemet!
Megtetelek veled és a lelkem forrása fölfakad a föld
szívén.

És beillatosítja a tér négy útját és az idő folyását!

Varázsod miatt olyannak látszol, mintha az ég és a
föld választott gyümölcse lennél,

A világ kedvelt lánya, kinek összes dolgában segí-
tenek a mindenség erői.

Derekad körül az élet nyüzsgő jelei, csak a te szép-
séged dísze és ékszere;

Íme zenélő szerszámod a nagy város és a folyó
engedelmes állatod;

Csattogó arany madarad a nap és a hold világító
lámpásod.

Istennőnek tetszel előttem, kinek a lábához vonatok,
hajók és repülők hordják a kincseket!

Észak és dél fűszeres adóját küldi neked,

Olajat, kenőcsöt, festéket és más szépítő szereket.

Könnyű vásznat és selymeket, hogy magasztalja-
nak a föld színei téged.

Nem tudom honnan jön a szél, de biztosan a te
kicsi szolgálód!

Zeneszerszámod hangjait elkeveri a környező erdők
lehelletével és áthajtja rajtam,

Meggyujtja és eloltja kerek lámpásodat, mintegy
titkos jeleket adva,

És rámteríti a harmatos éjjelt, mint egy hálót,
amelyet te tartasz.

És a szerelmedről suttog, amely kívánatos, mint a
banán és az érett szőlő.

Fölkelek hát és elmegyek hozzád!

Készülj föl édes és fogadj el engem,

Övezd derekad köré az én karomat, a te szoros eleven
övedet!

Csupa boldog öröm a közelséged, megittam szerelme-
det,

Mint a televény az ég fényét és a felhők nedves-
ségét!

És zsendülök, mint a rét, álmokat hajtok és kapasz-
kodó indákkal kereslek,

Hogy bekerítsem az ágyéked és a csipőd és a mel-
led termékeny erőt!

Szemed óriási mása fölserkent az égen és az űr
legbővebben ömlő csurgója lett!

Zöld és kék fénye fölkelte testem alvó érzékeit.

És most csuda szépségű dalokkal hívlak éjjel,
nappal,

Amik hasonlatosak a fakadó vizek neszéhez,

És a tenger ölet kereső vizek zúgásához!

És hasonlatosak a táncoló lángokhoz,

Hajlongnak és az ágyéked és a csipőd és a melled
körül lobognak,

És olyanok, mint az örvendező juhok bégetése
a kövér mezőkön,

És mint az elragadtatott szamarak boldog ordítása
a legelőkön!

HABÁN MIHALY.

ZSIDÓ SEBEK ÉS BŰNÖK*

Írta: PAP KAROLY.

(Különös tekintettel Magyarországra.)

A zsidóság a középkorban csak azokban az országokban helyezkedhetett el, ahol egészségtelen társadalmi viszonyok uralkodtak. Tökéletes tagozódású nemzet csak a holdban van épp úgy, mint teljesen egészséges ember: a zsidóság a középkorban tehát rövidebb-hosszabb időre mindenütt található volt, csak minél betegbb volt egy ország, annál több zsidóságot engedett vagy hívott be. *Tehát nem attól betegedett meg egy ország, mert a zsidót beengedte, hanem azért engedte be, mert már beteg volt.*

A zsidóságban eszerint az emancipáció eljöttével mindegyik nemzet a maga betegségét szabadította fel. Betegségeink hű tükrői szerveink hiányainak s működési zavarainak.

A zsidóság szerepe a magyarság történetében tehát a magyarság hiányainak hű tükré.

Ilyen módon:

A zsidóság vezető szerepe a magyar gazdasági életben a magyarság gazdasági hiányosságainak tükrö.

Végül:

A zsidóság vezető szerepe a legújabbkori magyar forradalmakban természetes következménye az előbbi kettőnek: egy nemzet, amelynek gazdasági és kulturális szervezése hiányos, képtelen a megújódásra.

A magyarság e hármás hiányosságának gyökereit keresve, meg kell vizsgálnunk szigorú szeretettel a magyarság társadalmi viszonyait. Most csak általánosságokra szorítkozhatunk.

A magyarság alig élt igazán önálló nemzeti életet. Vezető osztályai, a mágnások és köznemesek nem voltak valóban vezető osztályok. Ennek a hiánynak a leplezésére és pótlására túlozták magukban a társadalmi öntudatot s ez a túltengő társadalmi öntudat tette lehetetlenné gazdasági és kulturális szervezőképességeik kifejlődését. A zsidóság viszont nemcsak önálló nemzeti, de önálló társadalmi életet sem élhetett, a ritusokban és a spekulatív érz gazdasági és szellemi világában kényszerült élni; innét benne úgy a társadalmi, mint a nemzeti öntudat hiánya s helyette a spekulatív érznek és a gazdasági öntudatnak pótléka s túlhatalma, amely egy túlzott, már-már lázas gazdasági tevékenységre és egy izgatott kulturális közvetítő-szervező munkára készítette.

A két túlzás — látszólag kiegészítette egymást s megalapította a „nagy” Budapestet, ahol a magyar vezető osztályok uralkodtak, pedig legtoóbször nem volt min uralkodniok, csak a vezető zsidó osztályok képességein és a parasztság és munkásság nyomorán; a zsidó vezető osztályok pedig lázasan tevékenykedtek a magyar gazdaságban és kultúrában, de a gazdaság és a kultúra nagyjából csak a magyar vezető osztályok tömjénezéséből és kiszolgálásából állott s majdnem mindig a parasztság és munkásság rovására.

Így emancipálta az emancipált zsidóságot az ázsiai nyomort európai magyar nyomorra. Úgyis mondhatnánk: az ősi magyar nemzeti nyomor, nemzetközi zsidó színben játszott.

Természetesen jobb lett volna egy gazdasági vezető zsidóság, amely munkája díját és mértékét nem a gazdasági perenyi lehetőségekhez, hanem az egész nép valódi viszonyaihoz szabta volna. Ehhez azonban elsősorban más magyar vezető osztályok kellett volna.

A betegség képe fedi a belső zavarokat. A zsidó vezető osztályok éppen annyit kerestek a túlméretezett és a néppel mitsem törődő gazdasági és kulturális szervező munkájukkal, mint amennyit a magyar vezető osztályok, csak a zsidó vezetők kerestüket ügyesebben gyümölcsöztették. Így teremtettk meg együttesen nem a liberalizmust, hanem a liberalizmusnak a gúnyképét. A magyar úri, a zsidó gazdasági liberalizmust.

Itt minden liberális volt, valamennyi magyar miniszter és zsidó gazdasági vezér egyaránt folyvást ajkán hordta a „liberalizmus”-t. Minden újság, író, szaklap, ház-mester — liberális volt. S mindenki, akinek jó esze, kellő munkakészsége volt és úgy értelmezte a liberalizmust, mint a magyar és zsidó urak, beléphetett a magyar-zsidó-úri részvénytársaságokba és leülhetett a nagy, közös eseresznyeállhoz.

Az ajtóra ez volt írva: Az idő pénz és politika. És ez: Mindenki liberálisan, szabadon kereshet, aki semmiféle változást nem óhajt.

Csak a munkásság és parasztság nem tudott volna semmit erről a liberalizmusról!

* Részlet a szerző könyvnapi vitáiratóból. Kiadja a KOSZOS kiadó.

Dehogynem. Ő is kivette részét belőle: liberálisan, szabadon szidhatta az urat és a zsidót. S néhol még a papot is.

Kár, hogy úgy mint a népdalokat, senkise gyűjtötte össze ezeket a liberális káromkodásokat, szép kis magyar-úri-zsidó-gazdasági útmutató telttel volna ki belőle, a néplelek megértéséhez. Pótolta volna az amúgy is hiányzó őszinte statisztikát.

Így történhetett, hogy a magyar-zsidó-úri liberalizmus, ez a torz gúnykép, utóbb a legújabbkori magyar történetírók kezén kitűnő eszöközé vált az igazi liberalizmusnak, az igazi parlamentarizmusnak kipel-lengérezésére.

E történetírókkal együtt mi is elmondhatjuk: úgy van, a liberalizmus nem felelt meg a magyar nép szükségleteinek.

Csak tegyük hozzá: azért nem felelt meg, mert ennek a liberalizmusnak a fészke nem a parlament volt, hanem a miniszterek és a zsidó gazdasági urak előszobái, ahonnet beljebb sohasem juthattak a nép képviselői. Nem a liberalizmus, a magyar miniszter és zsidó gazdasági vezetés volt idegen a néphez, mert sohasem vezetett igazán népet, sem a magyar, mégkevésbé a zsidó, ha itt-ott találkoznak is régebbi történetükben efféle kísérletekkel.

A magyar úr jónéhány száz éve csak uralkodott, de az osztrák, a török, a német, az olasz fenhatósága alatt. S a zsidó, a magyar úr akaratából.

Aki mások fenhatósága alatt uralkodik, abból vagy zsarnok lesz, vagy báb. Az újabbkori magyar nemesség is a zsarnokok és bábok különös galériája!

Zsarnok! A zsarnok nemcsak korbácsot és esendőrszuronyt, erőszakot jelent s nem föltétlenül szükséges mellette a megkínzott nép ordítása. Voltak magabiztos, nyugodt, szelídtekintetű zsarnokok, őszinte, férfias, szókimondó zsarnokok, finom, okos, ravasz zsarnokok és kitűnő parlamenti szónokzsarnokok. S végitekintve a hazug magyar és zsidó úri „liberális” korszak hatalmasain, megtalálhatjuk valamennyit s köztük zárkózott, magános, fáradt zsarnokokat.

A magyar úr a népet a hatalom s jog forrásának, nem pedig részesének tekintette.

A zsidó úr gazdasági medencének.

A magyar úr tehát uralkodott s nem vezetett, a zsidó pedig nem gazdálkodott, hanem inkább zsákmányolt. (Kivételek természetesen mindig akadnak!)

A magyar úri zsarnokok galériájával szemben ott áll a nekik tükörszerűen meg-

felelő zsidó gazdasági zsarnokok árnyalattal teljes galériája.

* * *

Korunk finom, ősziesen borongós történetírója, *Székfü Gyula* úgy véli, hogy a magyarság illuzióból hagyta bejönni és emancipálódni a zsidót. Jó magyarokat akart belőlük s azt hitte elég, ha a zsidó magyarul beszél, magyar ruhát hord, magyar iskolát jár, magyar állampolgárnak mondja magát: már magyar is.

Ezt hitték Székfü szerint s így sóhajtottak hozzá: Istenem, úgyis oly kevesen vagyunk...

Ha Székfü uralkodott volna az álliberális korszak urainak a helyén, ő bizonyára így sóhajtott volna, ezzel a borongós, lemondó, őszies sóhajjal, amely gyakran jellemző a magabazárkóztant, dunántúli magyar urra. S talán akkoriban jónéhány ilyen borongós úr üldögélt a nemesi kúriákban, aki Székfü Gyula-i sóhajttással fogadta az emancipációt.

Csakhogy egészítsük ki e sóhajtást egy kis párbeszéddel:

„Istenem, úgyis oly kevesen vagyunk... — sóhajtott az első úr, — oly rosszul megy a sorsunk, annyi bajunk van az osztrákkal, az oláhval, a ráccal, a tóttal, egyik se akar igaz magyarrá lenni, ahogy illenek; itt a zsidó, próbáljuk meg a huncutjával...” Mire a másik úr, aki vele együtt ült a kúria tornácán, szintén sóhajtott: „Ha magyarnak nem is, üzérnek jól beválik.”

Mire a harmadik: „Csak attól félek, nagyon teleszíjja magát s fejünkre nő...”

Ekkor a negyedik már sokkal határozottabban és inkább megvetően, mint sóhajtván, így felelt: „Nem oda Buda! Ha dolgozik, kereshet. De ha mozogni próbál, majd kikergetjük! Mehet oda, ahonnet jött! Akit be lehet engedni, azt ki is lehet kergetni! Mi csináljuk a törvényt! *Az osztrák parancsolhat sok mindenben, de a zsidó dolgában nem csak mi fogunk parancsolni!*”

Majd kis szünet után megint a második szólalt meg: „Hm... hm... ez igaz, igaz, de azért mégis csak cudar dolog, hogy egy ilyen jött-ment rongy néppel toldozzuk-foldozzuk magunkat...”

„Hagyd csak te azt, — intett a harmadik úr az ősi pipájával — jó üzér az. Baromdoktornak meg emberdoktornak se utolsó. Talán bizony én, vagy a fiam nyúljon bele a barmok meg az emberek farába?”

A zsidó belenyúlt. Hogy az aranyat kivette, amely mindig található a sárban: ő sem illuzióból tette. Ezért, ha az emancipá-

cióról, mint társadalmi jelenségről beszélünk, el kell tekintenünk az első számú uraktól, sokkal inkább azokat az urakat kell tekintenünk útmutatóul, akik a történelmet csinálták s nem azokat, akik a történelmet sóhajtották, vagy írták. S ezeknek a véleménye az emancipáció felől jobban egyezik a második, harmadik és negyedik úr szavaival, mint az elsővel. Nekik egyáltalán nem voltak illúziók s a zsidót nem azért engedték be s emancipálták, mert jó magyarnak kellett, hanem, mert hiányzó ipari, gazdasági, értelmiségi erők pótlására volt szükség rá.

De szaktudás, munkakészség, pénzfelhajtás még egymagában nem lett volna elegendő az emancipációhoz. A zsidónak simulekónynak is kellett lennie s ha még azonfelül magyarul, magyarnak mondta magát, ez afféle ráadás volt, amin a magyar úr legfeljebb mosolygott, mint valami zsidó huncutságon. Mondjuk ki nyersebben, hogy világosabb legyen: a magyar uraknak olyan ipari, gazdasági s egyéb polgári értelmiség kellett, akivel úgy bánhatott, mint a cselédjeivel és parasztjaival megszokta: öszinte patriarchális zsarnoksággal. S erre a zsidó volt a legalkalmasabb. Ez a zsidóság aztán a különféle nemzetiségű csoportosulásokkal szemben voksnak is kitűnően bevált.

Tetejébe: a zsidóságnak ez a gazdasági, értelmiségi és politikai szerepe feleslegessé tette a magyar úr számára ennek a három rétegnek a kifejlesztését a saját alsóbb rétegeiből. Feleslegessé tette a reformokat és a velejáró áldozatokat. S ez volt a magyar úrnak a legfontosabb.

A magyar úrnak tehát leginkább azért kellett az emancipált zsidó, mert nem kel-

lett neki az emancipált magyar paraszt, vagy magyar munkás; ezzel ugyanis előbbutób a hatalmat is meg kellett volna osztania, nemcsak az iskolázottságot és a kereseti lehetőségeket. Ezt a magyar úr ösztönyszerűleg nem akarta.

A zsidónál ettől nem kellett tartania.

A zsidó neki köszönhette szabadságát, tudását, keresetét, emberi létét s álmában se gondolhatott arra, hogy a magyar úr megossza vele a hatalmát. S hogy ez később mégis megtörtént: ez a zsidónak csak újabb tartozást jelenthetett — az úrral szemben.

Ilyen módon a liberális zsidó képviselő a parlamentben csaknem mindég éppen úgy a magyar úr cselédje volt, mint a zsidó gazdasági kitűnőség a parlamenten kívül. Ezért kellett inkább a magyar úrnak a zsidó képviselő, mint a magyar paraszt vagy munkás képviselő.

A zsidóság ezekkel az „előnyökkel” együtt természetesen magára vette mindazt a régi gyűlöletet, amit egyébként egyedül a magyar úrnak kellett volna elviselnie saját alsóbb osztályú fiaitól.

A zsidó magára vette. Ahhoz a gyűlölethez, megvetéshez képest, amit már évszázadok óta kellett viselnie Európában, országatalansága, keleti sajátosságai és bizonyult sorsa miatt: ez a gyűlölet számára semmitsem jelentett.

Hiszen ez volt a belépőjegy a magyar jólét, kultúra, társadalmi élet csarnokaiba. De a zsidó, aki oda először lépett be, érezte, hogy csak eszköz lehet az úr kezében. S a nép számára: botránkyó! Érezte! A magyar úrral együtt!

Igy festett a valóságban a magyar és zsidó illúzió az emancipáció idején.

VERS

Írta: MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE

*Komor az estéd, ember! halkul a szavad,
A verssorok széles folyama elapad,
Ebben a szomorú, nyomorgó időben
Már csak sóhaj, ami lelkedből felszakad.*

*Hasztalan utadat lesunytt fejjel járod,
Van tán még szeretőd, nincs már jóbarátod,
Régi szent hitedre, fekete szemfedőt,
Véres elfelejtőt borít barbár átok.*

*Körülotted kihalt, bús, kietlen az est,
Az üresség füledbe dobol: kútba vesd
Minden hited, álmod, — állj meg s mondj halotti
Imát, mert pusztuló lelkeddel meghal a test.*

A „GYAKORLATI HUMANITÁS” KÖNYVEI

Írta: NÁDASS JÓZSEF

Humanitás? Gyakorlati humanitás? Ki beszél ma ily „elagott”, nem divatos eszmékről? Az új „Szentszövegség” idejét éljük, a bukott forradalmak utáni évtizedeket és ily korszakban nincs konjunktúrája, nincs piaca a humanizmusnak. Liberalizmus, humanizmus, testvériség, egyenlőség, az enciklopédistáknak, a francia forradalomnak eszményei mindenféle változtatban indexre kerülnek. A vérnek, vasnak, fajnak és fegyelemnek sötét éveit éljük és fenti jelszavak — „a szociálistáról nem is beszélve — legfeljebb ha rangrejtve, gúnyszónak öltözve merészelnék világosságra. Tiszta valójukban, különböző testvéreikkel, távoli rokonaikkal földalatt, katakombákban élnek, várva az időt, hogy újból elfoglalhassák — ha talán más formákban is — régi helyüket.

Nem kétséges, hogy a humanitás, liberalizmus, és testvéreik bukásukat nagyrészt hirdetőiknek köszönhetik. Ugyanúgy, ahogy a marxizmus, a történelmi vagy gazdasági materialista felfogás válságát, — vagy akár egyes vérmes neoreakcionáriusok szerint „bukását” — szintén elsősorban hamis prófétaiknak köszönheti. Szóval a gyakorlat a rossz? Nem. A válságot, a bukást, a vesztett esatát (*a mai évek vesztett esatáját, végleges vereségről nem lehet szó*) az okozta, hogy az eszmények, elvek és elméletek hirdetői, midőn hozzájutottak a cselekvéshez, tovább hirdették a tanokat és gyakorlatban mást — talán jobbat, mint a reakciói, de semmiesetre sem a jót-csinálták.

Már pedig igaza van *T. G. Masaryk*-nak: „*A humanitás eszménye vagy gyakorlati, vagy semilyen — különben fabatkát se ér.*” A kimondott jelszó fabatkát se ér. Világosítsunk mögéje.

Masaryk két könyve („*A magyar Masaryk*” első két kötete: *I. A modern ember és a vallás. II. Erkölcsei problémák**) mögéje világít. És éppen a humanista, az emberi ember gyászesztendeinek, átmeneti vereségének idején szüksége és fontos, megbeszélendő az ilyen reflektor.

* „A Magyar Masaryk” Dr. Váradi Aladár szerkesztésében, a Prager Könyvkiadó, Prága nagyon szép kiállítású kiadásában jelent meg. A kötetek folyamatos fordítása dr. Sas Andor és Szalatnai Rezső szakavatottságát dicséri.

Az ember viszonya embertársaihoz és a természethez. Évezredek óta tartanak a kísérletek e viszonyok szabályozására. A társadalmi reformerek az embertársi viszonyt próbálják szabályozni. A természet törvényeit csak lassan ismeri fel az ember és az ismeretlen hatalmakat Istennel helyettesíti. Istent felismerni nem lehet, Istenben csak hinni lehet, az ember és Isten között a hit, a vallás közvetíti. A modern embernek, az utolsó másfél évszázad emberének nem kell a vallás. A pozitivisták kétkedés uralkodik most. Ez a nemzedék átmeneti fajta, *nem eléggé öntudatlan, hogy (egy más élet-síkon) boldog legyen, sem pedig eléggé tudatos, hogy képes volna lemondani.* Nem eléggé kiegyensúlyozott, vallási világnézetét már elveszítette, új világfelfogása még nem kész, még nem egységes. Az új világfelfogás, az új vallás harcra a régivel — ezekben az 1930-as esztendőkből éppen vereséget szenvedett és egyidőre átengedte helyét a réginek.

Ez a vereség csak megismétlődése a múlt évszázadeleji nagy visszacsúsnak. A racionalizmus győzelmének pár esztendeje után (a 18. század utolsó évtizedei) jön a romantikus reakció, politikai, társadalmi téren és a katolikus egyházzal, világnézettel karöltve, visszahódítja az embert. Az ember megkísérli a lázadást. Vallás és hitetlenség között ingadozik. Ez évtizedek nagy irodalmi művének minden hőse harcra Isten ellen. Faust, Manfréd, Kain, Karamazov Iván és a többiek, mind. A modern ember harcra világnézetéért, menekül a vallástól, de ameddig új világnézete nincs, újból és újból visszamenekül a valláshoz. A hasonlottság korszakában a gyenge ember szubjektív beállítottságú és — mivel fix pontja nincs, mivel a társadalomban nem mint embertársat, de mint anyagot kezelik, a természetben pedig nem hisz — elbukik.

Masaryk szerint az embernek *vallásra van szüksége.* A materialista világfelfogás felfedi az anyagi törvényeket, leleplezi a társadalom alakulásának materialista okait, de az ember alakulásának lelki okait elhanyagolja, vagy szimplizálja. A test minden lélek nélkül — hirdeti *Masaryk* — és a léleknek hitre van szüksége. A modern filozófia nem vallásellenes, küzd az egyház a

pozitív, a hivatalos vallás ellen és az *ateistáknak tagadása már fél-igenlés. Masaryk* sorra veszi a modern filozófia jelentősebb irányait. *Dávid Hume*, a modern szkepszist hirdeti, nála a vallás filozófia, *Immanuel Kant* tanában, a modern ész-bírálatban, a vallás erkölcsiség, *Auguste Comte* modern pozitívizmusában a vallás babonáság, *Herbert Spencer* historizmusában a vallás tudatlanság és a cseh *Smetana* modern humanitásában a vallás teremtő szeretet. *Masaryk* a filozófiák bírálatában azt igyekszik kimutatni, hogy a modern ember filozófusai vallást keresnek az ember számára, a vallást régi formájában valóban tagadják, de csak azért, hogy új formájában adjanak új hitet az embernek, hitet, amely feleletet ad az emberi lélek oly kérdéseire, melyekre sem az értelem, sem az ösztön nem tud válaszolni.

Igazi testvériségben, segítő, teremtő testvériségben éljen az ember a világban, embertársai és minden egyéb teremtmény között — a társadalomban és a természetben — ez *Masaryk* tétele és ez a tág, komoly, szentimentalizmus nélküli humanizmus magátólértetődő, ha visszanezünk *Masaryk* elődjére, a régi cseh filozófusokra. Ugyanúgy, ahogy *Masaryk*, a régi cseh reformáció, *Husz* és követői a humanitást a vallással kapcsolják össze. *Smetana* teljesen kibontja ezt az elméletet és nála a vallás egyetemes testvériséggé válik, teremtő szeretetté, a humanitást szociálisnak és politikainak fogja fel. Azt hirdeti, hogy ha a szeretetnek tartós szállást akarunk adni, fel kell áldoznunk a bennünk lakó önzést. „Azt akarni, hogy boldogok legyünk, ma csaknem gonosztett. Ha megértjük korunkat — áldozatokra van szükség, most inkább, mint bármikor máskor.”

Mindebből az derül ki, hogy a filozófia számára a vallás kérdése ma is még nyílt kérdés, a modern filozófia felveti: a szkepszis vagy a hit mellé álljunk? Jó, kell hinnünk — de miben higynünk, mi a bizonyos, mi bizonyosabb: az ész-e, vagy az érzés? Érezni és mégis biztosan mindkét lábunkkal a valóság talaján állni, ezt a megoldást a modern ember még nem találta meg. Állandóan a két végtel között tévelyeg, egyszer tagadja az érzést, csak az anyagra és az észre esküszik, minden jelenséget, minden történést materialista okokra vezet vissza s e túlzásban ugyanolyan gyermeget és romantikus, sőt miszticizmusba vesző,

mint bármilyen tömjénben úszó bigott, vagy a szenvedő szentimentális széplélek. A mai ember látszólag esalódott, kiábrándult a materializmusból és racionalizmusból, az ész kontrolljával mitsem törődve, misztikus érzések szolgálatába hajtotta fejét, íme a másik végtel következett, a szent hit, romantikus vallás ideje tért vissza.

Mindezek ellen *igazi humanizmus kell*, nem a tizennyolcadik század racionalista humanizusa, amely az embert csak egyik felében látta meg és, mint minden téves filozófiai rendszer, diletáns túlzás volt Igaza van *Masaryk*nak mikor megállapítja, hogy ez eszmeáramlat legjelentősebb irodalmi terméke: Goethe Faustja, egész alapeszméjével és egész kidolgozásában számunkra elavult alkotás. Nincs meg a szintézis, nincs meg a nyugalom, nincs meg a teljesség. Oly halandó ember alkotta Faustot, aki romantikus kísérleteket tett: több akar lenni, mint halandó ember. *Gottfried Keller*nek van igaza, aki a világosság és a határozottság napsütésében állva kijelenti: „szilárdan meg vagyok győződve arról, hogy már semmiféle olyan művésznak nincs jövője, aki nem akar teljesen és kizárólagosan halandó ember lenni.” Mennyivel magasabb, emberibb ember mondta ezt, mint a misztikus, természetes korlátait átlépní akaró Faust féle ember.

Felismerni az embert, nem kettéhasítani, belátni, hogy az érzelmenek nem kell ellen-tétben lennie az értelemmel és e kettő összhangja az igazi emberi erkölcs alapja. Ez az erkölcs a humanitás erkölce, nem a katolicizmusé, amely a maga aszketizmusával tulajdonképpen tagadja az embert.

Az ilyenfajta humanitás szerint az új embernek forradalmasítani kell az emberi szellemet, mert nemcsak a test szabadságát kívánja, hanem a szellem szabadságát is. Valóban, a materialista alapon álló társadalmi és politikai forradalmárok az elmúlt évtizedekben sokkal többet beszéltek a testről, mint a szellemről. *Itt az ideje, hogy a megcsúfolt humanista szót újból előkeressük* és ne a vulgárhumanisták érzélgős és tespedő programjára, hanem a szó igazi értelmére gondoljunk. Vereség után új seregszemle szükséges és rosszul használt, elfelejtett, döntő harcokban semmibevert fegyvereinket hozzuk napvilágra, *Masaryk* könyvei a fegyvertár átkutatására bíztanak bennünket és hozzásegítenek az igazi értékek felismeréséhez.

ILLYÉS GYULA: OROSZORSZÁG

Írta: RADNÓTI MIKLÓS

Múlt év őszén jelent meg a Magyarországon *Illyés Gyula* oroszországi cikksorozata. Vidéki egyetemi városban éltem, akkor, egyetemi hallgatók között és tanuja voltam annak a bizalmatlanságnak, a várokozásnak, mely a cikksorozat bejelentését követte és tanuja voltam ugyancsak az egyre fokozódó bizalomnak és érdeklődésnek, mely a folytatásokat kísérte. Félreértés ne essék, nem az egyetemi hallgatósról volt szó az imént, hanem annak intellektuális élesapatáról, pártállásra való tekintet nélkül.

Mikor híre járt annak, hogy *Illyés* beszámoló útjáról, napilapban számol be, általában volt a kiábrándulás. Élénken élt az emlékezetben még az egyik déli lap oroszországi cikksorozata, melyben a szerzőnek minduntalan összeszorult a szíve, vagy hevesen dobogott. Folytatásonként húszszor-huszonötször. Voltak akik jegyezték ezeket az anginas rohamokat.

— *Illyés Gyula nem írhat*, — hangozt a várakozás ideje alatt. És *Illyés írhatott*, s napokkal később a diákétközökben, a menzákon cigarettacsutkák közt hallgatták figyelve és vitakozva a közösen vásárolt lapból a fölolvast. A strébrebbek a főutca sarkán várták az első rohanó rikkancsot az esti vonat érkezése idején.

Aztán teljesebben megjelent a könyv is. *Illyés Gyula írhatott*. Ennek lehetségesége pedig a módszerben rejtett.

„A görögök a jóhír hozóját megjutalmazták; aki rosszat hozott, azt nem jutalmazták meg. Ma sines másképp. Engem nem érdekelt, milyen a hír, csupán a feladat, hogy mindent úgy tudassak, ahogy láttam.” Íme a vallomás a módszerről, s a módszer teljesértékű bizonyítéka, — a könyv. Módszer, mert tudatos. Tárnyilagos helyzetjelentés kíván lenni és a világnézeti kötelesség szigorú szándéka adja a sorok súlyát. Szinte az aszkézis vállalása ez. Rokn a gide-i útleírás módszerével. Nem csábitja az exotizmus, melyért a közönség mindig igen hálás, sőt a századvégi ertőlemben vett couleur locale sem, mely fontosságán mindenkor túlnőtt harsogó lehetőségeivel. Mosollyal nézi a társas gépkocsikat, melyekben „angolok, vagy amerikaiak ülnek, fényképezőgéppel, jegyzetfüzettel s csodálkozó arkifejzéssel, mintha valami vad törzs wigwamjai közt utaznának... Sietni kell az élménnyel, az oroszországi helyzetjelentésben nagy áresés ígérkezik: a ripor-

tokon a végkiürítés lázát észlelheti, aki maga is járt Oroszországban... Oroszország, sajna, egyre veszít varázsából.” Igen, az exotikus Oroszország, ahol a riportereknek és riporternőknek minduntalan elakad a lélekzete. *Illyés* szemlélete tudatosan más. Az idegen tájakon úgy utazik át, mintha itthon utazna, a táj érdekli, a tájon élő ember és a termés minősége. Nem a kaland érdekli, sőt az olvasó kalandvágya is közömbös előtte. A *véletlen* érdekli.

Ebben a beállítottságban tapintatos lírává szelidül a dolgoknak veszélyes *érzelmi velejárója* is, eleve kizár minden szenvedélyt. Olyan tényekkel találkozik az úton, (a módszereből folyik, hogy csak *tényekről* számol be), melyek meghatják és találkozik mások olyanokkal, melyek ellenérzést váltanak ki belőle. A vélemény közlésének útja mindig a líra útja, mely sohasem vált ki ellenállást az olvasóból.

Itt kerül előtérbe a *hítel* kérdése is. *Illyés* a közlés feladatát vállalja és nem érdekli, milyen a hír, melyet közöl. Jeleneit az a céltudatos stílizálatlanság érdekli, mely mindenben az írói hitelt szolgálja, véleményt pedig ritkán mond, akkor is az imént említett módon.

*Malraux*val sétál és szobakerül az új építészet. Öt-hat évvel ezelőtt csaknem az egész orosz építés az új német és hollandi stílust követte, — mondja *Malraux*. Hatalmas ablakú vasbeton házakat építettek, melyeknek a kísérlet szerint a legnagyobb hideget is el kellett volna viselniök. Sok kísérletet kiálltak, de a hat hónapig tartó 20 fokos hideg a soknál is több volt. Az új építészeti iskola bukófélben van. Kezdenek visszatérni a régi jó empire házformákhoz. *Illyés* tudomásul veszi a felvilágosítást, holott a kísérő megjegyzés nyilvánvaló. A körülményekhez való alkalmazkodás útja nem az empire házformákhoz való *visszatérés*, hanem *új*, megfelelő stílus teremtése. *Illyés Gyula* tudja ezt, és hogy nem kíséri megjegyzéssel a jelenséget, az a módszer következménye s mint említettük, az írói hitelt szolgálja. De ezt szolgálja a *menekülésszerű*, hirtelen befejezés is, mely különben bravuros írói fogás. Íme a módszer aszkézise.

A szemlélet középpontja az ember és az ember viszonya az új társadalmi rendhez. A legkülönfélébb emberek vonulnak föl és a róluk kitűnő érzékkel adott portré majd-nem globális. Ezek voltunk és ezek va-

gyunk, így szeretünk, lakunk és kosztolunk, ilyen és ilyen a viszonyunk egymáshoz és a világhoz. Remek és ábrázoló. Ahogy az elnyomottak és üldözöttek iránti testvériséggel eleve rokonszenvez a pópával és ahogy néhány kérdés után előttünk áll a démoni portré, az a csücsa az írói sikernek.

Apró uccai statisztikáin az ujjal bökdösődő számolás kedves biztonsága fénylik és ebből az elhithető biztonságból vetül fény a ritkán közölt „komoly” statisztikai adatokra is, melyknél különben mindig megjegyzői, hogy *mondták*, vagy *írták*.

Természetes következménye *Ilyés* Gyula módszerének, hogy gyakran nem kap feleletet az olvasó a régóta készenlétben tar-

tott, vagy az olvasás közben fölmerült kérdésekre. De ez nem volt célja a könyvnek és nem is lehetett. A cél helyzetjelentés volt és ismételjük, nem is lehetett más.

Propagandára vagy ellenpropagandára alkalmatlan ez a módszer. De a már módszerével árulkodó propaganda vagy ellenpropaganda éles és meztelen irányulásával merénylteként hat a tájékozatlan olvasóra és reakciót vált ki. *Ilyés* Gyula módszere azonban tájékoztat és a tények közlésével nevel. Vagy a tények nevelnek. Ez pedig a legtöbb.

A sorok fölött pedig egy tökéletesen megoldott írói feladat derüje leng, mely nem utolsó sorban szolgálja a könyv hitelét és biztosítja a nevelés sikerét.

Két vers

Írta: HAJNAL ANNA

*Nyírfák, barkás füzesek tavaszi füves ösvény,
meztelen lábam alatt hűs csillogás volt a rét.
torkom a fűszeres lég még emlémben is itatja
s könnytől tükrös szemem.*

*Tengerek sós páráit szomjazom itt bezárva,
börtönrácsok az órák, fuldoklik köztük szívem,
óh szabadság! északfény, ki örökké sugárzol,
óh vágy! le nem áldozó nap. — — —*

*Óh szerelem, teljes és szomjakat oltó
téged hívlak, itass tenger, örökké-teli korsó,
mióta szomjazatsz már — — — —
jaj mily csalfán itatsz!*

*Sappho szép hajdani lány, téged hívlak esengve,
nővér, sírj együtt velem s tán kedvedért felém is hajlik
a vak vágyak úrnője, virágokon trónoló
kegyellen Aphrodite.*

*Mióta boldog vagyok, nyári rózsaluvas
lett az alkonyi ég s meleg rózsákat szór
szívemre, mint a csókot
álmaimban a kedvesem.*

*Dicsérni szeretném őt, édes varázslatát,
lehelletével a dél meleg szeleit hozta,
mindig őt hívja szívem,
boldogítóbb ő a bornál is.*

*Barátomnak nevezem, mit is mondhatnék szebet
hűsége mint a tenger, tőle tanulok hinni,
tekintetétől szebb lesznek, mint a vadszékfű
s tisztább mint az erdei liliom — — —*

KOZEPEURÓPAI TÁJSZERVEZÉS

Irta: HALMOS BÉLA

1. FÖLD ÉS EMBER.

Iskolás közhely, hogy „minden kornak megvan a maga vezéreszméje“, amely az illető korszak minden jelenségében kifejeződik, egész tevékenységét egy cél felé irányítva egysejtesíti, a kor érdeklődésének középpontjában állva gyors és széles fejlődésnek indul és a többieket háttérbe szorítja. Ez kissé köznapiasan fejezi ki annak a ténynek a megsejtését, hogy a társadalom fejlődését állandóan irányító tényezők közül a fejlődés egyes korszakaiban és állapotában egydíre mindig más és más válik fontosabbá, ha nem is kizárólagosan, iskolapéldaszerűen. Természetes, hogy ekkor időszerezése miatt a társadalom érdeklődésének központjába kerül ennek a tényezőnek tárgyköre, jelenség-összesége és a vele foglalkozó tudományágak fejlődésnek indulnak. Ez a folyamat tűnik fel később az okokat nem ismerő ember előtt egy vezéreszme kifejlődésének. És ha tudjuk, hogy nem a „vezéreszme“ teremtetta meg a korszakot, hanem a vezéreszme a fejlődéstermekre kora társadalmi életének, akkor ez a megállapítás, ha nem is ilyen naivan általánosító formában, de elfogadható.

A történelmi tényezők ilyen fontosság- és időszerezésgébeli változásainak oka egy fizikai tényező: a társadalom anyagi szükségleteit kielégítő tevékenység, a termelés mód viszonylagos túlnépesedése, mely lehetetlenné teszi a hozzákapcsolódó életmód, társadalmi munkamegosztás-szervezet és gondolkodás folytatását és így hosszú és bonyolult változást idéz elő a termelés mód, a társadalom és a szellemi élet jelenségeiben és ezek kapcsolataiban.

Ez a változás az elsődlegességi sorrend következtében és értelmében nem jelentkezik minden téren egydíjűleg, a különböző tényezők egymásra- és visszahatása időbeli eltolódásokat okoz, ambar a változások egymáshoz kötöttek és egészben véve egy korszakon belül folynak le. Ez a magyarázata a történelmi tényezők fontosság- és időszerezés-változásának és a belőlük kiinduló szellemi fejlődés is ezért csap át mindig más térre és hoz létre itt mindig más és más képződményeket.

A régi termelés mód társadalmi munkamegosztás-szervezetének eltávolítása után először az új termelés mód alakul ki, anyagi felépítésében. Ezzel párhuzamosan, de másodlagossága miatt részleteiben később, követőlegesen alakul ki az új munkamegosztáson alapuló új

társadalmi szerkezet. Ebben az időszakban az új termelés mód anyagi kiépülése és elterjedése a termelészertudományokat löki előre. Mikor viszont egy termelészertudomány telítődik, először a régi munkamegosztás társadalmi szervezete bomlik meg, a társadalmi válságok korszaka következik, a telítődés feszítőerejének itt kell először utat törnie új lehetőségek számára. Ebben az időben a termelés társadalmi, szervezeti feltételeinek probléma-köre válik időszerezővé, a figyelem a közgazdaságtan és társadalomtudomány felé fordul, ezeket indítja virágzásnak.

Ez a folyamat persze a valóságban nem ilyen élesen és sématicusan nyilvánul meg, hiszen ugyanazon technikai termelészertudományon belül is tökéletesedik a hozzákapcsolódó társadalmi szervezet, megfut egy rövidebb fejlődés szakot és tehetetlenségénél fogva fennmaradhat még egy ideig a termelészertudomány megváltozásának korában is, melyet ugyan akadályoz, de föl nem tarthat. Történelmi példára hivatkozva: az emberi és állati erővel dolgozó földművelés és kéziparon alapuló feudális társadalmi rend még sokáig fennmaradt, még alatta bontakozik ki a természettudományos és földrajzi felfedezések kora s csak mikor ezek a felfedezések már kellő fokig átalakították a termelészertudományt és kiélezték ellentéteit a régi vel a társadalmi viszonyokon belül, akkor döntöttek meg a mult század polgári forradalmi. A megnyitott új anyagi lehetőségek pedig még egyáltalán nem voltak teljesen kimerítve, mikor már az új rend belső társadalmi ellentmondásainak megsejtése életrekelte azt a hatalmas közgazdaságtant és társadalomtudományt, amelynek következtetései most válnak időszerezőkké és amelynek eredményeit most kell majd felhasználunk. És viszont: már most, a legélesebb társadalmi válság közepette előre vetik árnyékukat azok a technikai, természettudományi problémák, amelyekkel a mai válság megoldása után az új társadalmi rendnek meg kell küzdenie. A mai termelészertudományi és technikai vonatkozásban is egyszerre került válságba. Gondoljunk csak a munkanélküliségre és ugyanakkor például mai erőforrásaink (szén, petróleum) véges voltára.

Az anyagi világ általános törvényszerűségeit közvetlenebb vonatkozásban, ha nem is végső fokon, az elmúlt korszak természettudományára már tisztázta. Az általánosságok konkrétizálására, a részletezések egységbefoglalására, mindezek alapján az eddigi eredménye-

ket felhasználó összefoglaló tervre van tehát a közeljövőben szükség.

Hányzik azonban minden téren az általánosságoknak különösen térbeli (leíró) konkretizálása a földfelszínre, életünk színterére vonatkoztatva. A természettudomány általános eredményei csak ezután lesznek itt hasznosíthatók egy technikai termelési program keretében. A társadalomtudomány alkalmazása is erősen nyílni a helyi vonatkozások feldolgozatlanságát, ami zavaró, hátráltató szellemi irányok (fajelmélet, önellátás, regionalizmus) keletkezését teszi lehetővé. Ezt a lehetőséget aztán ki is használják ellene. Ezeket a hézagokat pótolni kell.

Annál is inkább, mert az ember elszaporodása és elterjedése a termelés és közlekedés fejlettsége és térhódítása, a társadalmi munkamegosztás mind nagyobb egységeket átfogó, mindig szorosabb és bonyolultabb kapcsolatai életünket mindinkább globálissá teszik. Így indokoltta és szükségszerűvé válik az egész földfelszín szerves egészként tekintő szemlélet is.

A földrajz ténylegesenítő, összefoglaló és származtató felfogása és tárgykörének terjedelme révén, mely minden térbeli, anyagi jelenséget felölel a földfelszínen és az emberi élet ehhez való kapcsolataiban és mivel minden természettudománynak vannak térbeli vonatkozásai, minden természettudomány alkalmazásának, vagyis minden technikai tevékenységnek alap- és segédtudománya. A technika, a társadalomtudomány és közgazdaságtan tehát fontos segédszöveget és egységbefoglaló alapot nyerne a földrajzban.

Ezt a megállapítást igazolja az, hogy a földrajz éppen a legutóbbi időben feltűnően hatalmas fejlődésnek indult. Egymás után hódít új meg új területeket, szempontjait új és új jelenségcsoportokra, összefüggésekre és kapcsolatokra kiterjeszve. Szakszerűség szempontjából is jelentős tisztuláson ment át jóformán a szemünk előtt, a legutóbbi évtizedekben alakult ki pontosan elhatárolt felosztása és fejlődtek ki szakszerű módszerei, rendszerezése. Az iránta való érdeklődés is egyre fokozódik, irodalma folyton bővül és mind olvasottabbá válik. Érdekes különösen most népszerűsítő irodalmának tartalma fejlődése. Ma már a földrajz igen kiterjedt, számos ágra és részre oszló változatos tárgykörű tudomány; pontos, szakszerű módszerekkel, amelyeknek jelentőségét mindig szélesebb területen és egyre helyesebben ismerik fel.

földrajzi, térbeli vonatkozásokra találunk és a

figyelmet ezekre terelve, ez tette nyilvánvalóvá azt, hogy mennyire fontos és mennyire általános jelentőségű a föld és ember kapcsolatainak megismerése és az ezzel foglalkozó tudomány, a földrajz.

A föld és ember közötti kapcsolat megértéséhez először a föld megismerése szükséges. A földi jelenségek összessége már magában véve is óriási terjedelmű, tényezőinek kapcsolatában rendkívül bonyolult tárgykör, melynek

Az emberi élet majdnem minden terén vizsgálatával és leírásával a földrajz legnagyobb ága az anyagi (fizikai) földrajz foglalkozik, melynek egyes külön részei a föld belsejének, a földfelszínnek, a víznek és a légkörnek jelenségeit és ezek egymásközi vonatkozásait magyarázzák és foglalják össze. Hozzá a földi jelenségek időbelileg is változnak. Ez a változás azonban viszonyítva annyira lassú, hogy az emberiség időszemléletében a valóság földrajzi helyzet, a táj pillanatnyi állapota egészében adottnak, változatlanok tekinthető, ezen belül az embernek csak tájbeli tevékenysége okoz változásokat. Legfontosabb és a legközelebb álló kérdés tehát ennek a tevékenységnek a megismerése. Ezt a szintén nagyon terjedelmes és bonyolult jelenség-csoportot, a föld és az ember kölcsönviszonyának másik felét a földrajz másik nagy összefoglaló részének, a szerves vagy életföldrajzának legnagyobb ágai: az emberföldrajz és benne tudományágainak egész sora írja le és magyarázza.

Az embert anyagi szükségletei és azok kielégítési módjai kapcsolják a tájhoz. Ma ezeket már termeléssel elégíti ki, ami települést, közlekedést, társadalmi munkamegosztást, azaz társadalmi szervezetséget, közigazgatást és mindezekhez bizonyos ismereteket tesz szükségessé és fejleszt ki, természetesen egymással szoros összefüggésben és kölcsönhatásban, úgyhogy együtt, az ember általános életmódjának képét adják.

Ezek az ember tájbeli tevékenységének főbb csoportjai, amelyekkel az emberföldrajz megfelelő ágai és ezek általános alakitani, leírni és történeti részei foglalkoznak.

Mindezeknek a tevékenységcsoportoknak általános kerete a táj, a száraz földfelszín kisebb-nagyobb, többé-kevésbé önálló egysége, mely fokozatosan megy át más ilyen tájakba, melyekkel mindig közelebbi vagy távolabbi vonatkozásban áll. Hatása ezért mindegyik tevékenységcsoporton meglátszik; fejlődésükben a táj az elsődleges tényező. Ez a fejlődés minden helyen más és más, de ugyanazon törvényszerűségek irányítását, csak különböző feltételek mellett.

Legfontosabb és legterjedelmesebb a táj

hatása a termelésben. A táj anyagelőfordulásainak minőségi és számbeli összetétele kijelöli a helybeni anyagokat feldolgozó termelés különböző ágait és ezek jelentőségi arányát. Bizonyos anyagok hiánya termelési kapcsolatokra utal más tájakkal. Az anyagelőfordulás térbeli elosztása rögzíti és csoportosítja a termelés helyeit a tájban. Éghajlata, domborzata, talaja, vízrajzi hálózata a mezőgazdaság és állattenyésztés ágait, azok területeinek elhelyezkedését és kiterjedését szabja meg. A táj és termelésnek ez a kapcsolata azonban ugyanazon termelési ágon belül is, a termelés mód szerint más és más, ezért a táj szerepe és jelentősége a termelésben a termelés mód változásait kísérőleg változik.

A termelés visszahatása a természetes tájra, az ember igényeinek megfelelő kultúrta jává való mindig szélesebbkörű átalakításban nyilvánul, azonkívül a táj átalakításában és esetleg pusztításában. Legfontosabb tudománya a gazdaság földrajz és gazdaságtörténet.

A tájnak a településre gyakorolt hatása már nagyjából közzé van, a termelésen át érvényesül. Az ember elhelyezkedését a tájban létfeltételei és különleges védelmi szükségletei szerint, így a tájnak természetes védettségi adottságai osztják el és csoportosítják. A település egyáltalán megengedő elemi létfeltételek legtöbb helyen megvannak, a település a létfeltételek határain belül a különösen kedvező helyeket, a legnagyobb tájélményt keresi. Itt az apró, különleges, elsősorban éghajlati helyi részletjelenségeknek van fontos szerepük, ezért a táj és település összefüggéseit tárgyaló emberföldrajzi külön tudományág: a település földrajz igen gondos részletezést kíván. Ennek tárgykörébe tartozik a település visszahatása is a tájra, ami főleg közvetett és az emberre különlegesen mesterséges környezet terjeszkedésében nyilvánul: a települések anyagi mivoltukban és térbeli kiterjedésükben is tájtényezőkké lesznek.

A táj hatása a közlekedésre szintén minden közlekedési ágán és ezen belül is minden módnál más és más. A lejtés-viszonyok és a sűrűdés bizonyos kötöttségeinél fogva a táj domborzata és talaja alakítja az úthálózat elhelyezkedését a térszínen. Közvetve a termelés és település térbeli elhelyezkedésén keresztül érvényesül a táj hatása a közlekedés kapcsolataira. Ezeket az összefüggéseket a közlekedés-földrajz részletezi. Ezzel kapcsolatban érinthető a távolsági érintkezés tárgyköre is. A közlekedés visszahatása a tájra szintén az, hogy a sűrűsödő úthálózat anyagi mivoltában mindig feltűnőbb tájtényezővé válik, közvetett vissza-

hatásai a termelés és településen át érvényesülnek, mint vonzóhatások.

A táj hatása a közigazgatásra még egészen új tárgykör: az állam földrajz foglalkozik vele. Csak közvetve érvényesül a termelés, a település, de különösen a közlekedés és távolsági érintkezés módjain és állapotán, kiterjedésén át a közigazgatás területegysége főleg nagyságában, de számában, fokozatainak kifejlődésében, kapcsolataiban is. Visszahatásai is csak ezeken a tényezőkön át vannak, de jelentősek lehetnek. (Pl. elhanyagolt gátak okozta áradás, egy vidék fejlődésének akadályozottsága rossz közigazgatási beosztás miatt.) Így gyakorlati fontossága elég nagy.

A tájnak a társadalmi szerkezetre, kultúrára gyakorolt hatásai és ezek visszahatásai még alig tisztázottak és nem is ebbe a tárgykörbe tartoznak.

Már a tájnak és az emberi tevékenység egyes csoportjainak összefüggései is rendkívül szétágazó jelenségeket foglalnak egybe. Ezenkívül még az egyes tevékenységi csoportok egymással is kölcsönhatásban vannak, ami megint számos új összefüggést ad.

Elsődleges jelentőségű ezek közül természetesen a termelés, bár mind külön és együtt kölcsönösen feltételezik egymást.

A település anyagi mivoltában, felépítésében a termelés eredménye, terméke, így fejlődése a termelés mód fejlődésével párhuzamos, a kettőben egymásnak megfelelő korszakok vannak. A település a termelés szempontjából a szükséges emberi munkaerő állandó tárolása megfelelő helyen és berendezésekkel, felhasználáshelyének közelében. Így a termelés munkaerőszükséglete és annak térbeli elosztása megszabja a település nagyságát és térbeli elhelyezkedését, sűrűségét. A munka- és lakótelepülésnek ez a térbeli összetartozása a közlekedés fejlődésével lazul. A termelés közvetve a közlekedésen át is irányítja a települést. A település visszahatása a termelésre lehet elősegítő és hátráltató aszerint, hogy állapota megfelel-e a termelési követelményeknek, vagy nem. Ezek a kapcsolatok részben a gazdasági és településföldrajz, részben az építészeti tervezés és városépítészeti tárgykörébe tartoznak.

A termelés hatása a közlekedésre szintén többféle. A termelés munkamenete, anyag-szükséglete közlekedési kapcsolatokat állapít meg a munkahelyek közt: ez a termelési forgalom s így megszabja a közlekedési hálózat egyes útvonalait. Az elosztás a munkahelyeket egyenként az összes lakóhelyekkel külön összekötő kapcsolatokat kíván: a két úthálózat rend-

szert nagyrészt egybeesik. A lakóhelyet a munkahellyel összekötő közlekedési vonal is voltaképpen az emberi munkerőt továbbító vezeték. A közlekedési úthálózat anyagi felépítésében szintén a termelés eredménye, anyagi minősége a termeléssel változik. A közlekedés visszahatása a termelésre, szintén lehet hátráltató, vagy elősegítő; a meglévő közlekedési hálózat éppúgy, mint a meglévő település, a termelést vonzza. Ezek az általános összefüggések a ma használatos többféle közlekedési ág és mód mindegyikénél megvannak és részben a közlekedéstechnika keretében tartoznak.

A termelés hatása a közigazgatásra főleg a közlekedés és a távolsági érintkezés módjain át érvényesül, különösen a közigazgatási terület-egységek nagyságában, azonkívül kapcsolataik többé-kevésbé szoros voltában, együttműködésében. Az államföldrajz itt értékes és biztos szempontokat és értékes témakört talál.

A termelés hatása a társadalmi szerkezetre és kultúrára és ezek visszahatásainak kutatása gazdaságtani és társadalomtudományi feladat, kivételesen egyike a legrészletesebben kidolgozottaknak.

A település és közlekedés körülbelül egyenrangú, másodlagos tényezők: az elsődleges jellegű termeléssel kapcsolatuk ugyanaz: egymásra hatásuk éppen ezért egymásnak kölcsönösen megfelelő: térbelileg vonzzák egymást, vonzó és képző hatások van egymásra. A közlekedés az elosztás útján a település anyagi felépítését is megváltoztatja egy bizonyos körzetben. Úgyis szintén a közlekedés anyagi felépítése is alkalmazkodik a település igényeihez. A település- és közlekedésföldrajz történeti részének keretében érdekesen tűnnek ki egyes ágai és módjai, fejlődésének időbeli megfelelése és párhuzamossága.

A település és közlekedés hatásai a közigazgatásra az államföldrajz legfőbb tárgykörét alkotják. A közigazgatás területbeosztása, elhatárolása, területegységeinek nagysága és ezek fokozatainak száma elsősorban eektől függnek és csak ezeken át a termeléstől és a tájtól.

A közigazgatás visszahatása különösen a településre lehet jelentős: helytelen közigazgatási területbeosztás, elhatárolás egész vidékek települését hátrálthatja a fejlődésben, kedvező közigazgatási helyzet viszont kiemelhet egy települést a többi közül. A táj tagozódásának meg nem felelő közigazgatási beosztás pedig gátolhatja az úthálózat szerves kifejlődését, természetesen elhelyeződését.

A település és közlekedés hatása a társadalomra megint a társadalomtudomány kérdése; egyelőre még nincs teljesen részletezve. A

kultúrára gyakorolt hatásuk fontos: jelentősen akadályozhatják vagy elősegíthetik a terjedését.

Ezek a főbb összefüggések már ilyen vázlatos és hézagos leírásban is nyilvánvalóvá tesszik azt, hogy a termelés, település, közlekedés és közigazgatás — mivel egymást kölcsönösen feltételezik, — minden viszonylatban teljes: minőségi, mennyiségi, térbeli és időbeli kapcsolatban vannak egymással és nemcsak saját maguk, hanem egyes ágaik és módjaik, sőt ezeknek időben egymásnak megfelelő fejlődési alakjai is, elválaszthatatlanul összetartozó, szervesen együttfejlődő, térbeli és időbeli egységet alkotnak, amely összehatásában az emberiség anyagi életmódjának képét és fejlődését adja.

Ezek a bonyolult, át- meg átszövődő térbeli és fejlődési kölcsönhatások már általánosságban ismeretesekké váltak, szintén az emberföldrajz legutóbbi fejlődése során, térbeli és időbeli megnyilvánulásainak óriási jelenségesoportját is már nagyjából leírták és részletezték.

2. A TÁJSZERVEZÉS ALAPELVEI.*

Az a feladat mostmár, hogy ezeket a megismert törvényszerűségeket és összefüggéseket: az emberföldrajz legújabb eredményeit, az ember tájbéli tevékenységének minden ágában: a termelésben, településben, közlekedésben és közigazgatásban egyaránt tervszerűen felhasználjuk; fejlődésüket, térbeli elhelyezkedésüket, méretezésüket ezek értelmében céltudatosan irányítsuk és kapcsolatukat ezek szerint szervezzük meg. Ez az ember egész tájbéli tevékenységének tervszerűsítését jelentené, az összes természettudományok alkalmazásának a földrajz alapján nyugvó szintézisében és a földrajz leíró tudományát alkalmazott tudománnyá alakítaná át. A termelés, település, közlekedés és közigazgatás egységének elválaszthatatlansága értelmében ez csak egy hatalmas egységes terv keretében lehetséges. Ez az, amit tájszervezésnek lehet nevezni.

Ennek az óriási jelentőségű gondolatnak a felvetése ma még kissé időszerűtlennek, utópisztikusnak látszik, különösen a mai termelési helyzet és politikai állapot szempontjából, korunk önellátási, elzárkózási törekvéseit tekintve. Ezeknek okai azonban nem a földrajznak, hanem a társadalom belső, önálló fejlődésének ideiglenes kihatásai. A tájszervezés időszerűsége

* Vö.: Tájorganizáció. Korunk 1932 jan—febr.

gének általános feltételei pedig már megvannak az emberiség szaporodásának az egész földfelszín elarástani törekvő, határbonító feszítőerejében, a mai életmód anyagi igényeinek összetettségében, mely az egész föld összes tájainak mindenféle termékét igényli, a termelés és közlekedésnek a mindinkább terjeszkedő, mindent behálózó technikai fejlettségében. Mai tudománytalan, rablógazdálkodásjellegű termelésünk tájpusztítása, mely nemcsak a jelen, hanem a jövő lehetőségeit is elpazarolja és tönkreteszi, szintén sürgősen és szükségszerűvé, a földrajztudomány mai fejlettsége mellett pedig elméletileg lehetővé teszi a tájszervezés gondolatának megvalósítását.

A tájszervezésnek tevékenységi köre, főbb területei szerint adódó részei a termelés-terv, településterv, közlekedésterv és közigazgatásiterv. Idevető még a kultúrelátást térbeli vonatkozásaiiban megszervező kultúrterv is. Ezek természetesen szintén elválaszthatatlan egységet alkotnak; kölcsönös vonatkozásaik révén együtt, egyszerre kell kidolgozásra és megvalósításra kerülniök. Mindegyik az anyagi, térbeli vonatkozásokat elrendező tervre és a megvalósítás időbeli sorrendjét és kapcsolatait megálapító programra oszlik.

A legalapvetőbb és legterjedelmesebb itt is a termelésterv, mely egy földrajzi táj egész termelését, annak minden ágát és módját kapcsolja és szervezi tervszerű egységbe. Persze az egyes tájegységekre vonatkozó tervek sem különíthetők el egymástól. Egyrészt, mert a tájak földrajzilag is összefüggnek egymással különböző jelenségeikben, fejlődésükben és térbeli formáikban. Éles, teljesen elválasztó határ nincs köztük sehol sem, csak többé-kevésbé fokozatos átmenet, lazább, vagy szorosabb kapcsolat. Ezek a kapcsolatok a termelésterv egyes részei közt is megnyilvánulnak. Másrészt, mert a termelés anyagszükségleteinek sokféleségével, ezek számával és mennyiségi igényeivel ma már globálissá fejlődött kapcsolatot teremt az anyagelőfordulások minőségében és mennyiségében különböző tájak közt. Mindkét kapcsolatot az időben is változik. A földrajzi változások viszont lassúságuk miatt elhanyagolhatók, annál fontosabbak azonban a termelési kapcsolatok változásai. Ezek az életmód, és ezáltal a termelésmód anyagi igényeinek minőségi és mennyiségi változásaival, fejlődésével függnek össze, ezekhez kötődtek és velük párhuzamosak. Ezeknek az összefüggéseknek az ismerete vezet a földrajzi értelemben vett termelési önállóság (autarchia) kérdésének különösen

társadalmi szempontból fontos megoldásához.

Termelés szempontjából földrajzilag teljesen önálló az olyan táj, amelynek anyagelőfordulásai egy bizonyos élet- és termelésmód minden anyagi és erőszükségletét, úgy minőségben, mint mennyiségben teljesen ellátják. Ilyen táj még a kezdetleges életmód és termelésmód minőségileg kevésszámú és mennyiségileg csekély szükségletei mellett is már alig akad, olyan pedig egyáltalán nem, amely az élet és termelésmód fejlődésével s szükségleteinek mennyiségi és minőségi fokozódásával is végig önálló tudna maradni. A mai élet és termelésmód mellett már csak az egész földfelszín mondható földrajzilag zárt termelési egységnek. Egy bizonyos fokon minden táj önállósága előbb-utóbb megszűnik és termelési kapcsolatot fejlődik ki más tájakkal. (Ezen túl az önállóság erőszakolása visszafejlődést okoz.) Ezért az önállóság bizonyos foka mindig egy élet- és termelésformához kötött és azok változásaival mindig más és más. Ez a tájak gazdasági jelentőségváltozásainak, kapcsolatainak időnkénti átvedésének magyarázata. (Korunk önállósági törekvései nem is földrajzi megfontolásokon alapulnak, hanem társadalmi okai vannak: egyszerűen haszonhajtású érdekcsoportoknak a versenytársak kiszorítását célzó, piacikisajátító törekvései.)

A termelésterv egyik igen nagy jelentőségű előnye éppen az, hogy az önállóság kérdését tudományosan felfogva, az önállóság feladása után szükségszerűen kifejlődő tájmunkamegosztást tervszerűen, földrajztudományi alapon fejleszti ki, az egyes termelési ágak és módok tájelőnyeinek térbeli eloszlását szakszerűen megállapítva szintén így jelöli ki azokat a termelési ágakat és módokat és térbeli kiterjedésüket, amelyek a táj adottságai mellett ott a leggazdaságosabbak, legeredményesebbek. Ezzel a termelési jelentékenyen fokozza. A tájmunkamegosztás és tájspecializálás éppen nem jelent uniformizálást, hiszen éppen ez veszi tekintetbe a helyi adottságokat.

A tájmunkamegosztás azonkívül egy másik nagy előnyt is érvényre juttat; megakadályozza a tájba nem való termelési ágak és módok következtében fellépő tájpusztítást. Különösen most időszőr ez, mikor az önállóság erőltetése mesterségesen, a táj lehetőségeinek ellenére erőszakol egészen más adottságokhoz kötött termelési ágakat és módokat. Fontos ebből a szempontból a különféle szennyezések tervszerű, egységes és általános elhárítása is, amelyre a termelésterv szintén teljes elméleti lehetőséget nyújt.

(Folyt. köv.)

Don Carlos diszletterv

Valér Erik fametszete

Rigoletto diszletterv

Valér Erik fametszete

IRODALOM:

KASSÁK LAJOS: *Napjaink átértékelése*. (Munka kiadás 1934.) Egyik bírálója joggal állapítja meg Kassákról, hogy a politikai állásfoglalások fanatikusai, de, úgy véli, egyetlen szépírói szava többet ér, mint minden állásfoglalása. Ez az értékítélet téves. Kassáknál egy a politikum és belletrisztikum, mert Kassák emborsorsokat lát és bennök, saját sorsára emlékezve, érzi a politikát. Ezért, hogy tagadó formájú igenlése nem ismeri a „Bolhapiac” fölényes attitűdjét, ezért, hogy nála minden sor küzdelem, a vessző sem kiabándultság. Ez a kassáki szín. Megengedjük, Kassák százpercents publicitása nem kellemes, olykor igaztalan is: ez a klasszikusan és aszkétásan vékonyajkú ember, aki gyakran ámul el a látók szemével dolgokon, sokat, túlsokat vár emberektől és társadalmi viszonyoktól, vagy legalább is túlsokat követel tőlük... A dolgok jők úgy ahogy vannak — „a bokrok és vizek cselekvő érvényesülését” üdvözli az Önéletrajz VII. kötetének egy jellemző mondata — de ti, emberek és közösségek, csak arra figyelmeztettek engem, amik lehetnének... Innen a kassáki idegesség és pesszimizmus, sokszor összeférhetlenség is, a tagadás, mely felületen szemek előtt lart pour l'art-nak tetszhet. De aki ismeri, tudja, hogy Kassák mély áhitattal szölgál egy messiás ideált: „Az individualista: lázadó, a kollektivist: forradalmár. A lázadót belső kiegyensúlyozatlanságai nyugtalanítják, a forradalmár belső egyensúly állapotával fordul szembe a külvilág, a gazdasági, a politikai, a kulturális rend rendellenességeivel.” Szép és teljes szavak: szociológiai alépítettség emberlátás. Szinte azt szeretnők mondani: szociológiai költészet. Mert az egész „Napjaink átértékelése” ez; s mert tévedés azt hinni, hogy ez ellentmondás. Nem! Sőt ez az, ami kell! Belé-fáradhatunk a százpercents tudományba vagy belletrisztikába. Korunknak, amely iránytalan hajóként tévelyeg a zajló tengeren és vagy elpusztul, vagy beér a „kollektív szellemben megorganizált emberi közösség” állapotába, nincs semmire oly nagy szüksége, mint írókra, akik a jövőért való állásfoglalók, akik mély erudióti egyesítenek azokkal a megszállottsággal, ami lényegük. Érdekes és jellemző, hogy Kassák „politikai” — s nem „szépirodalmi” — írásában éri el ezt a nivót, ami felé hosszú évek óta törekszük.

Részletezzük a „Napjaink átértékelését”
Vannak hibái, Feuerbach „materializmusát” például túl materialisan kapjuk. A „szabad akarat” s a „szabadság” problémái túlegyszerűek lettek. Mi nem irtuk volna le csak így, minden további nélkül s három külön bekezdésben, ezt a mondatot: „Van-e szabad akarata az embernek? A teológia szerint: van. A történelmi materializmus szerint: nincs.” De viszont mily teljes és gondolatterhes egész az utolsó cikk, mely nagyvonalúak Kassák szociálesztétikai megjegyzései és mily pompás például az európai kommunista pártoknak ez a jellemzés: „Centralizált tömegpártta kiáltották ki magukat anélkül, hogy megépítették volna élő sejtjeiket és mozgatható csapataikat. Harcot „vezettek” anélkül, hogy számoltak volna államuk technikai fejlettségével, vagyoni elosztásával, kulturális nivójával és hatalmi rétegződésével. Nem tudtak gyökeret eresztetni, mert hiszen nem is vették figyelembe a talajt, amiben meg kellett volna kapaszkodniok.” Pompás, mert emberlátás, szocialista emberlátás — szociálpszichológia: a költő Kassák tudománya.

Most még csak arról a reménységről egy-két szót, hogy Kassák is, — bár tudjuk, hogy a pesszimizmus nála életforma — ma már kevésbé pesszimizmistan formulázta volna nem egy mondatát, mint akkor, amikor e cikkek íródtak: a németet követő osztrák és spanyol katasztrófák árnyékában. Igaz: nagy, messzenézó s a kismunkában is aktív reformáció szükséges. De az alapok itt vannak, megvannak, megvan az Alap maga, amelynek csak új és immanens, európai elgondolására van szükség. Henrik de Man, aki ennek az átértékelésnek egyik legszerencsésebb és legjelentékenyebb harcosa, kettőt hangsúlyoz egyik beszédében, amelyet belga szindikalisták előtt tartott: une majorité économique et des étapes éducatives... az ökonómikus majoritás a tökeviszony ellen, ami a késő kapitalizmus adottsága s ennek a potenciális lehetőségnek kiművelése: tudomány, cél, erkölcs, lelkesülés — azok az imponderabiliák, amelyek az európai szocialista mozgalomnak lelelkét képezték s amelyekhez ez a mozgalom visszatál, mert az európai kultúra élni akar.

Üdvözöljük Kassák „Napjaink átértékelését.” Szocialista dokumentum.

Hort Dezső.

JOSEPH ROTH: Der Antichrist. (Alder de Lange, Amsterdam.) I. Különös könyv ez. Már a műfaj meghatározásánál megakad a kritikus, Mi ez? Rőpiratoszat? Prédikáció-gyűjtemény? — Biblikus hangnemben tartva, a legmaibb problémákat veti fel. És ma, amikor a „történelmi életrajzok“ képviselik a „komoly“ irodalmat a regényszopogatasban el-tompult inyü olvasóközönség előtt, tiszteletre és figyelemreméltó jelenség a prófeta hangján megszólaló írő.

2. De ettől, — a sokakat valószínűleg elri-asztó — külsőségtől eltekintve is, figyelmet érdemel Joseph Roth könyve.

A ma írója (helyes, vagy helytelen-e, ennek megítélése nem idetartozik) bizonyos szem-pontok szerint megválogatott közönségnek ír. Joseph Roth nemzet, vallás és pártkülönb-ségeken túlnyúlva az Emberhez szól, a szó leg-nemesebb értelmében. Ahhoz az emberhez, aki a reáaggatott nemzetiszínű lobogók, pártjel-vények és vallási emblémák mögött rejtőzik. Ahhoz az emberhez, akit megszedített az új-ságok gázbombabuzú alpacificizmusa, a közgaz-dasági kapacitások éhhalálba torkoló szem-fényvesztő légvárépitkezése. Ahhoz, akinek békét, munkát, kenyeret ígérnek időtlen idők óta és akit a korgógyomru munkanélküliség-ből új háborúk felé hajszolnak hazug jelsza-vak.

Joseph Roth szerint a jelszavakban rej-tőzik az Antikrisztus. Jelszavaktól elvakított szemünk szépnek látja az ocsmányat, bölesnek a tragikusan ostobát. Jelszavak választják el a fehér embert a feketétől, a sárgát a barnától, a keresztényt a zsidótól, a buddhistát a mohamedántól. Jelszavak építettek falakat a nemz-etek közé, borzalmas, mindig összébbszükülő acélfalakat, melyek lassanként megfojtják a jelszavaktól bódultan támolygó népeket. Jo-seph Roth kérdezi: mi menthet meg bennün-ket az Antikrisztus karmai közül? És felel is: a Szeretet. A Megértés. Annak az egyszerű, oly hihetetlenül egyszerű igazságnak a megér-tése, hogy emberek vagyunk mindenek előtt és mindentől függetlenül és ezért, csak is e z é r t, testvérek, Joseph Roth Krisztusnak nevezi a szeretetet, de kereszténységét telje-sen elvonatkoztatva (s vajjon sok van-e a praktikus alkalmazott kereszténységnek a Megváltó Szeretethez?) és benne látja a vál-ságból kivezítő Utat.

3. Joseph Roth könyve is a válságiro-dalom terméke, de messihi kiemelkedik a többi közül, mert nem Európa vagy Amerika válsá-gáról beszél, hanem arról, ami mindennél meg-rázóbb: az Ember válságáról. — Mindenkihez kellene szólnia, mert csak azok érthetik és ér-telkelhetik, akiket nem lehet néhány ügyesen

kanyarított szócirádával, cinikus, vagy pate-tikus frázissal, fehér, barna, vörös, vagy feke-te rongyok lobogtatásával jóllakítani. — Azok, akik szeretik a már feltört diót, a langyos fél-megoldásokat, ne is olvassák el: álmatlan éj-szakákat szerezhet az emésztetlen problémák tömege.

H—g.

JOSEPH ROTH: A Radetzky in-duló (Nova kiadás.) Ferenc József nemessé- get majd báróságot adományoz annak az egy-szerű gyalogos tisztnek, aki a solferinói csatá-ban császári életét megmentette. Így lesz egy új bárói nemzetség megalapítója a paraszti származású Joseph Trotta. Ennek a bárói nem-zetségnek történetét: a „solferinói hős,“ vala-mint hadnagyának történetét írta meg Joseph Roth „A Radetzky induló“-ban. A regény tehát három nemzedék életét kíséri végig, mint a „Buddenbrooks“ óta annyi nemzetség-regény és ragaszkodik ahhoz a már úgy látszik köte-lezővé vált beállításhoz, hogy az első nemze-dék szerző, a második megtartó, a harmadik pedig elvesztő és elvesző: deka-dens. „A Radetzky induló“ az Osztrák-Magyar Mo-narchia katona-hivatalnok nemességének, an-nak a rétegnek életét tárja elénk, mely a maga zárt előkelőségű világát a császári hatalomnak köszönhette s ennek aztán legfőbb támaszté-ka lett. Ez a réteg a császári korona távolról sugárzó fényében a maga korlátolt gondolat-körében a társadalom és az állam valódi benső crőiből meglátni sem tudott és mikor így a „Szent Monarchiának“ legjobban szük-sége lett volna rá, teljesen tehetetlenül állt a szá-mára váratlanul bekövetkezett katasz-trófa előtt. És bár a Trotta-család tipikus, hi-banélküli képviselője ennek a rétegnek s Jo-seph Roth úgyszólván minden mellékcse-lekmény nélkül szorosan tartja magát a család három nemzedékének történetéhez és világá-hoz, mégsem szűkült a regény egy család vagy egy társadalmi réteg rajzára, de lendületes ere-jű történelmi freskójává lett az egész Monar-chia végső évtizedeinek. A Trotta-család története magában viseli a ferencjózsefi idők egész történelmi és társadalmi problematiká-ját és túl a reális adottságokon, szimbolikussá emelkedik. Szimbolum Franz Trotta von Sipol-je báró, a W. megye főnöke, aki a maga me-rev és szigorú élete felett, mint örök jóindulatú irányítót, ott érzi s mint utolsó meentséget ott is találja: császárat, Császárat, akit a Trotta-család nem élhet túl, mert az utolsó sarj, a fia-tal hadnagy, hivatásában már nem találja meg hitét és utat vesztve, enerváltan sodródik a vég felé. Ebben a szimbolikában, mely nem gyengíti a regény reális erejét s mely nem az

író néha távolba — a mi jelenünkbe-szökő objektív és „tudományos” megállapításaiban gyakorolják, hanem kitűnő emberalkotó képességében — itt van „A Radetzky induló” jelentősége. (Bár meg kell jegyezni, hogy az író nem veti meg a könnyű munkát, amellyel jólismert és beállított alakokat és helyzeteket vesz át irodalmi elődeitől.)

Azt a morbid levegőt, mely körülbelegi Arthur Schnitzler legtöbb alkotásán, érezzük — majdnem természetes ez — „A Radetzky induló”-ban is. De ennél a regénynél, túl Bécsen és a kisvárosi garnizónokon, jól érzékeljük „a harmadik nemzedék” enerváltságán kívüleső — az elnyomottságból feltörő új, népi és nemzeti — erőket is, a sorsot, mely a pusztulásba, Wilson pontjaihoz, Trianonhoz, Saint-Germainhez vezetett.

A regény érdekességét ez a — betett könyv után érzett — kettősség: realitás és szimbólum, egyéni sors és egy nemzedék végső, erősen felfokozza. Joseph Roth veretes, precíz, Thomas Mannon nevelt stílusa, embertformáló ereje, a lekötő cselekmény azonban még anélkül is komoly és jelentős írói alkotássá teszi „A Radetzky induló”-t.

Murányi-Kovács Endre.

MOUSSONG PIROSKA: Ucca. (Kosmos kiadás, 1935.) A kis könyv néhány „novellát” tartalmaz a borítólapon meghatározása szerint. Nem novellák. Moussong Piroška különben is a kényelmes megoldások felé hajló attitűdjével, (mely írónőknél gyakori) teszi tönkre azt az egy-két darabot is, melyből novella lehetett volna. Így azt a dilettánszerű műfajt kapjuk, melyet lírai novellának szoktak nevezni, csupán azért, mert nem novella és mert líra sem.

A novella nehéz műfaj volt mindig és ezért hagyománya is sokáig ellentállt minden kísérletnek. De az utolsó években előtérbe került műfaji problematikájával együtt megmutatkoztak új lehetőségei is.

A kísérletig és az általa adódó lehetőségig nem jutott el Moussong Piroška. Aki nem próbál semmit, annak minden sikerül, — mondják. Moussong Piroška nem próbál semmit és nem sikerül neki semmisen. Pedig a sikertelenség csak a kísérletnél hordozza magában egy esetleges későbbi siker lehetőségét.

A mondanivaló kevés, talán ezzel függ össze az, hogy a lélegzetvételnél egy- és kétoldalas írások is kapkodók és szétesők. És bizonyosan a mondanivaló hiányával az, hogy még ezekben a miniatűr-méreteken is bőbeszédű.

Tekintettel arra, hogy iskolája mégis a na-

turalista novella, a környezetrajz viszonylag jó, a gheftó, a zsidó proletármegyed festése, bár ez is gyakran irodalomba csúszik át.

Pedig egy-egy részletéből ezeknek az apró írásoknak nyilvánvaló, hogy Moussong Piroška tudna írni. A halott városról mesélek, az Anyámról, a Május elseje néhány sorára gondolok. És hogy csak részletek sikerülnek, — mintegy véletlenül, — annak oka az, hogy nem probléma számára az írás. Pedig, hogy író-e az ember, vagy nem, az ezen a ponton dől el.

A könyvet S. Szőnyi Lajos metszetei díszítik. Újra nagy lépéssel jutott közelebb anyagához, a linóhoz, az anyagban való látása és technikája tisztult. Foltjainak kifejező ereje megcsokorozódott. Mint illusztrátor is közeledett a kívánatos célhoz. Nem epizódot vagy részletet ábrázol, hanem az egészet fejezi ki grafikai síkon.

Radnóti Miklós.

Modern kölcsonkönyvtár Erzsébet-körút 39. Dr. KELLNERNÉ és KOLTAI AGI

Hét verseskötet.

SZŐNYI MAGDA: Falak között: A ruha, amely újonnan szépen simul az emberi testhez, rövidebb, hosszabb viselés után kitágul, lötyögni kezd s többé nem nehéz eldönteni hol takar izmokat s hol takar ürített töméseket.

Így járt valahogy Szőnyi Magda is az a formával, amely első verseskötetében még oly kitűnően simult költői természetéhez. Testhezálló forma volt ez, igénytelen és mégis telítve liraisággal. Különösebb baj e kötetben sincs vele, csak éppen az idők folyamán kissé kitágult, lötyög és néhol bizony túl kényelmes. A hiba nem is ebben a formában van, hanem a költőben, akinek jól esik ez a kényelem s nyugodtan, otthonosan mozog a miniatűr versben, mint aki célhoz ért. Ez a forma azonban végső célnak nagyon is könnyen elérhető volt s Szőnyi Magda előző kötetében még úgy tűnt a dolog, hogy a költő maga is csak útnak tekintti. De úglátszik annyira megszokta ezt az utat, hogy most már nem szívesen kanyarodik le róla. Holott Szőnyi Magda költő volt ezen múlik: tovább tud-e jutni eddig elért eredményeinek felhasználásával, vagy sem. Forduloponthez érkezett, most válik el, vajjon rátalál-e arra az igazi útra, amely kényelmetlenebb ugyan, de mégis csak a költészet tisztább tájai felé vezet.

MOLNÁR SÁNDOR: Igaz balladák. Végtelenül hosszú sorokban panaszkodik el Molnár Sándor nyomorát, gyermekkori fájó emlékeit s a vele egysorsú emberek bújat-

baját, Keresetlen naivság, ösztönös, spontán líraiság jellemzi ezt a költőt. Képei üdék és tisztán csillogóak:

„Lyukas cipő és foltos ruha
volt az én ismert figurám.
Anyám mosni járt s az uraktól
kapta az én rongyos ruhám.

Hej kegyetlen gyerekkor volt ez,
(Nem vídám, pajkos, édes emlék)
Mégis úgy érzem ha járom az utcát
mintha újra iskolába mennék.”

Molnár a naiv emberek bátorságával bátor is. Rokonszenves, fiatalos láz és mégrokonszenvesebb szenvedélyesség fűti verseit.

ERDŐHÁZI HUGÓ: Életkének élet-
ről. Hangos, bántó, modoros költőiség, amely
ürességet takar. Tanulmányt lehetne írni e kö-
tet alapján a tchetetlen költőről és a rossz
versről.

IZSÓ SÁMUEL: Versenyen kívül.
Izsó Sámuel azok közé a költők közé tar-
tozik, akik gondtalanul rábizázzák magukat bi-
zonyos homályos érzésekre, melyeket közönsé-
gesen ilhet néven foglalnak össze.

Ez a gáttalanul áradó lírai kedv elsodorja
a költőt oly bizonytalan és távoli pontokig,
ahová már alig is ér el a költészet fénye.

Izsónak csak tapasztalatai és véleményei
vannak s nincsenek élményei, S ezek a véle-
mények azért hatnak oly zavarón — holott
majd mindig igazak — mert idegen testként
szerepelnek a versben. Az igazi költő igazsága
pedig épp azért látszik megdönthetetlennek,
mert már a vers anyagában benne foglaltatik.

Nem vitatható el a költő feltétlen jóindu-
lata s az a tény, hogy mindig a legmagasabb
cél érdekében küzdök. Ez azonban önmagá-
ban nem elegendő.

SEBESI ERNŐ: Számadás. Sebesi Ernő
tanulékony költő. Kötete majd minden versé-
nek ki lehet mutatni őseit. Erich Kästner-
en, Werfelen át a parnaszistákig, sőt egész
Baudelaire-ig nyúlik vissza ez a családja.
Az ősek majd mindig kitűnőek. A baj csúfán
az, hogy Sebesi nem tudja a tanultakat kel-
lőképpen felhasználni. Versei átéltség nélkül va-
lók s mindvégig a lélek felszínén maradnak.

SAFÁRY LASZLÓ: Verhovina. Igaz,
mely természetszeretet árad a kötetből. A kö-
ltő, mint Rousseau óta már annyian, visz-
szavágyzik a természethez, Hulló levelekről, fák
árnyékáról s a fűre tapadó kis vércseppekről
szólnak versei, De ez az, ami a legkevésbé fon-
tos egy verseskötetben, hogy miről is „szól-

nak“ a versek. A lényeges az a líraiság, amely
tisztán és egyöntetűen található föl a kötetben.

VAZSONYI KÁROLY: Tánc, zene
nélkül. Szabadverssé formált viccek abból a
legellenszenvesebb fajtából, amely Erich
Kästneren át egész a zsúrfiú szellemessé-
gig mindent magábaolvaszt.

Forgács Antal.

HENRIETTE VALET: Madame 60
bis. Vannak remekművek, melyek nem lép-
nek nagy igényekkel az olvasó elé. Mindenki
megértheti őket. Nagyságuk éppen nem „rit-
kaságukban“, de banalitásukban rejlik.

Henriette Valet regényének jelentősé-
gét is itt kell keresnünk. A regény tárgya egy
egyedülálló asszony néhány hete egy in-
gyen párisi szülőotthonban, az Hôtel-Dieu-
ben. A Notre-Dame és a Préfecture de Police
között. Az anyaság, amint azt Páris szegényei
megélik. A terem 61 ágának lakói, Valet
nem kiabál és nem suttog. Megőrzi a figyelő
nyugalomát és nem esik olcsó lírai hatásvad-
szatba. Ne felejtjük: soha és az emberélet
egyetlen mozzanatáról nem olvastunk annyi
hazugságot, mint éppen az anyaságról. Ennek
a regénynek a hangja: a szerető tárgyilagoss-
ság. Egyetlen lírai akcentusa az utolsó mon-
dat. Hogy hiszi: másképp lesz. Dehát ezt csak
lírikusok hinnék?

S. G.

KESZI IMRE: A versírás mester-
ség. (Apollo kiadás, Budapest.) Szokatlan je-
lenség fiatal költőnél: versei első gyűjteményé-
nek élén a komoly vallomás, mely a kötet cí-
mében is kifejezésre jut. Mi ez? Az „ezüstkor“
nyílt színvallása, vagy egyszerűen „filozofert
az irodalomban?“ (Kivált, ha tudjuk, hogy ez
a fiatal költő egyszersmind jeles zene-folklo-
rista.) Nem, hanem egyfelől csupán megtaga-
dása a költő-póznak — úgy, amint a roman-
tika óta megüli a polgár fantáziáját — más-
felől, mint vallomás, a történeti műveltség alá-
zata, amit Arany János fogalmazott meg a
legbecsületesebben: „Költészetben mindnyájan
utánzóak vagyunk.“

A versírás mesterség. Mély komolyság
és becsület vezesse tolladat.

— — — —

Üzded hát gonddal mesterségedet,
s szabályait, mint oly sok böles előd
bölesen kigondolt, jól tartsd szem előtt.

Bizonyára egy költő érdemét nem pro-
gramja teszi. Idézhetnék Keszi Imrétől is soro-

kat, melyek nemcsak formák és stílhangelvölátok sajátos ízeinek (a népdaltól a szonettig — vagy fordítva?) „mesteri” ízlése és megvalósítása által, hanem megtalált saját-hangja örömeivel is tehetnének tanúbizonyságot nemcsak programja, hanem tehetsége mellett is. De ebből a szempontból nézve a kis kötetben mindjárt annak az író-körnek figyelemre méltó megnyilvánulását is bejelenthetjük, mely az Apolló c. folyóirat körül csoportosult.

t. w. i.

SZINHÁZ:

Színházi események. Ugyancsak összerölkdtak a premierek és egyéb események az elmúlt hetekben. Ez legalább módot nyújt arra, hogy helyhiány címén egyesekről csak néhány szóval emlékezzem meg. Az olvasóközönség jobbjára nem sejtji, milyen nehéz néha egy kritika megírása. Ha érzi is, de nem tudja, hány szempont kell, hogy befolyásolja még a legjobbbizemű és legbecsületesebb kritikust is. És ezek a szempontok nem anyagi és érdekeszempontok. Furcsa, de így van: morális szempontok néha súlyosabban esnek latba az előbbieknél. És ha a kritikust komoly törekvés és jószándék vezeti, akkor — kénytelen respektálni ezeket. Kóbor Tamás darabjával is így vagyunk. A Nemzeti Színház bizonyára az író és publicista ragyogó értékeit tisztelte meg, mikor előadta a Hat hónap-ot. De sajnos sem ez, sem a tisztelő kritikai meghajlás nem teszi jobbá és elfogadhatóbbá a darabot, amely már rég is került a színház műsoráról. Könyves Tóth Erzsí bemutatkozását hozta a darab, egyelőre azonban csak azt állapíthatom meg, hogy ezt a szerződést semmi sem indokolta, hacsak azok a mellékörmények nem, amelyeket a pletyka rebesget. A Kóbor bemutatott soron követte az Ének a búzamezőkről, Móra Ferenc dramatizált regényének színpadi változata. Góth és Relle urak becsületesen igyekeztek átmenteni Móra szemléből annyit, amennyit lehetett s ez az igyekezet lehet az oka, hogy sokszor népszínmű rekvizitumokkal kénytelenek operálni a Móra Ferenc-i levegő kedvéért. Így is kaptunk legalább egy megrendítő jelenetet, az orosz és magyar hadifogoly találkozását, egy jelenetet, amelyben maradéktalanul kifejezésre jut az a humanizmus, vagy talán egyszerűen emberség, amely Móra Ferenc minden sorát és gondolatát átlegezte. Timár József fejlejtéhetetlen alakot faragott az orosz szerepből. Más említésreméltó nincs is, kivéve még Vaszary Piroška kisértetiesen igaz Szülejét. Rendezés, díszletek: a szokottnál is gyöngébbek. A szin-

ház talán minden ebbéli erejét és fantáziáját Goldoni reprizőnek tartogatta. A hazug színpada már kicsit túlszűfolt és túlszűp is, a kosztümök megejtöek, a vendégrendező Pünkösti Andor kielhette magát. Hogy ebben a kiélhetésben több az ötletszerűség, mint a felkészültség, hogy Goldoni ugyanis, mint szöveg, de ugyanis mint korának s a színpadtörténetnek egy darabja, teljesen meghamistódott, az már nem csak Pünkösti hibája. Azt a ma divatos s a filmrendezők óta még jobban uralomra jutó elvet, hogy fontosabb a rendező a darabnál, éppen a Nemzetinek nem szabad pillanatára sem akceptálnia. Még Pünkösti kedvéért sem, aki különben, minden hibás elképzelése ellenére is: esceleketet és tettet vitt véghez a Nemzeti színpadán és színészeivel. Kicsit megbolygatta és fölforgatta azt az avult játéktílust, amelyet ma már csak a Nemzetiben és — Comedie Francaise-ban láthatunk és hallhatunk. Persze a színészekkel nem sikerülhetett minden 100%-osan, rögtön első alkalomkor, de remélem, még mód adatik Pünköstinek a rendezésre. Az együttes nagyjából megfelelt, kivéve Perczel Zitát, aki egyáltalán nem tudott mit kezdeni a nem neki való szereppel és szerintem bizonyította, hogy nem az a nagy tehetség, mint amilyennek egy némely kritikusok látni szeretnék. — Végül Zilahy Lajos új darabja került sorra. Az utolsó szerep. Újításként Zilahy azt vezettette be igen szimpatikusan, hogy szereplők és szerző csak a darab végén jelennek meg a közönség előtt. Nyilatkozata szerint: hátha a darab második és harmadik felvonása nem olyan jó, mint az első. Ez a „hátha” itt pontosan bekövetkezett. Az első felvonás tömör, lezárt egész, a második és harmadik felvonásban az érdeklődés egyre lankadtabb, szükségszerűleg az első felvonás problémagazdag, erősen drámai akciói után. A nagyszínű egy premier izgalmai s szerelmesével való veszekedés után rosszul lesz. Az előkerített orvosprofesszor azokat a zsongító, de semmi szavakat mondja, amik ilyenkor szokásosak. A színész érzi, tudja, hogy ez nem minden, érzi, mert szívébe már régen belevette magát egy nagy félelem: a megöregedés félelme. Titokban öregasszony maszkot próbál s talán ez a próbálkozás szülte meg az ötletet: megvizsgálattja magát a professzorral, aki most már a komoly és alapos vizsgálat után sem mondja, mert nem mondhatja meg az igazat. A színész elmegy, hogy kisírd mulva megjelenjen az édesanyja képében és öltözékében és megtudja a gyantútan orvosprofesszortól az igazat: súlyos szívzavarok, sok év már nincs hátra. A tanár véletlenül rájön a csalásra, elrohan a színész lakására, de visszacsinalni már mit sem tud. A

színész nő szakit szerelmesével, szakit a szín-
paddal, nagy elhatározás érlelődik benne,
amit azonban nem árul el senkinek. Ez az első
felvonás és eddig el minden szó, minden só-
hajtás a színpadon. A többi már lehetetlen és
irréális, érzésem szerint jórésben a rendezés
hibájából, mert itt aztán igazán nem lett volna
szabad naturalista játékok és színpadot enged-
ni. A színész nő elhatározza, hogy eljátsza éle-
te utolsó szerepét, emegy idegenbe és öreg-
asszonyként akarja leélni hátralevő éveit. Nem
sikerül. Az orvos tanár föl kutatja, mert nem
bírná el diagnózisának súlyát s a fiatalás is ott
óálkodik körülötte, hogy végül is ő maga hívja
szerelmesét. De a beteg szív már nem viseli
el a viszontlátás izgalmait s a színész nő, nagy
tervekkel ajkán, mosolyogva elszunnyad örök-
re. Költői gondolat s ha nem is bírja végig a
színpad kulisszavilágát és sajátos törvényeit,
biztos, hogy Zilahynak egyik legszebben el-
gondolt munkája. Nagy színész nőnek íródott
s Bajor Gizit az a nagy színész nő, akiért
érdemes ilyen szerepet írni. Ennek ellenére
alakítása nem volt teljesen kiegyensúlyozott,
de voltak jelenetei, percei, amikor éreztük: ezt
senki tökéletesebben nem csinálhatta volna.
Meglepett Odry őszinte egyszerűsége, bár,
mint rendesen, most sem tudta szerepét.
Uray, Vaszary Piroška, Pethes és a
többiek, jó keretet szolgáltatottak Bajor Gi-
zinek. (És zárójelben: külön tanulmányt kel-
lene írni a Nemzeti munkáse előadásairól. Nem
az előadásokról, a — nézőkről. Ezeknek az
embereknek még érdemes játszani, ezeknél a
színház még az, ami valójában: igazságok hir-
detője. Életformáló és alakító. Örülök, őszintén
örülök, hogy ott ülhetek közöttük s ha között-
tük ülök, nem tudok a színház válságáról, az
írók válságáról, csak érzem és látom, milyen
korlátlan lehetőségei és feladatai vannak a
színháznak. Ha ezeket az előadásokat jövőre
rendszeresítik, úgy célszerű lenne történelmi
sorrendben bemutatni a darabokat, biztos va-
gyok például abban, hogy a görög tragédiák
terhes levegője hihetetlen erővel fogná meg a
munkáshallgatókat.)

A Vígszínházban két premier volt:
Hunyady Sándor „játéka.” Erről talán
nem írok. Lehet, hogy a darabnak köze van
Hunyady saját élményeihez, de tagadom,
hogy bármi köze lenne hozzánk, vagy bármi
köze lenne a magyarsághoz. Tanulják meg vég-
re az igen tisztelt író urak: elégünk volt a tük-
röt csapkodó, pezsgőt durrogató „urakból,”
másképp nem akarják mindenen összehozni a
színész nőt és a kispolgári moralitást. Ezen már
a gimnazisták is túlvannak. Rajnai, Góth-
né, Vágóné, Zala Karola jók, Titkos
rossz és Jávor egyenesen kibírhataflan ordí-

tozásaival. Pedig Jávor tud jót is produkálni.
A reményességben például kis szerepében
is kitűnő volt. Bernstein darabja különben
a szezon egyik eseménye. És nemcsak előadás
szempontjából. Meglepo először is, hogy i g a z i
írók darabot írnak, még meglepőbb, hogy akad
színház, amely ezt előadja. Viszont megköny-
nyítette ezt a kétségkívül merész lépést, hogy
a darabnak Párisban igen nagy sikere van s
hogy Bernstein nem fiatal kezdő. Egy „jó
polgári koszt”-on élő család élete tárulkozik ki
előttünk, nem annyira külső eseményeiben,
mint inkább lelkiéletében, megalkuvásában,
egész életfelfogásában. Igazi polgári, sőt bur-
zsoá dráma. Nem is dráma: tragédia. Goinart
államtanácsos úr már otthonokában és házasságá-
ban örökös kompromisszumokra kényszerül a
látszat s a külvilág miatt, képzeljük, mennyi
és hány kompromisszumra kényszerül munká-
jában, gondolkodásában, világszemléletében.
És az a szalmaszál, amibe önmaga nyugtatására
kapaszkodik, hogy a veje majd másképp esi-
nálja, mert a mai fiatalok őszinték legalább ön-
magukkal szemben, ez a szalmaszál nagyon
gyöngye, mert a darabból éppenséggel nem tű-
nik ki, hogy ez a kétségkívül szolid és rendes
fiatalember bármiben fölötte állana apósának,
fiatalságán és ebből eredő lendületén kívül. És
hogy manapság, mikor a férj reggeltől estig
kénytelen dolgozni, a „kitartott asszony”
„megnemértett asszony”-nyá játsza ki magát és
szerelemi viszonyokkal próbálja leplezgetni kri-
tikus öregedését, ez is csak a polgári család és
házasság megoldatlanságára utal és még tel-
jesebbé teszi hőscinek nyomorúságát. Komoly
mondanivalói vannak Bernstein-nek a pol-
gári világ számára, lehet, hogy emiatt nem lesz
meg nálunk az a siker, amit a darab megérdem-
el. A Vígszínház előadása az elképzelhető
legjobb. Somlay megrendítő alakítása vezet,
de majdnem egyenrangú vele Tőkés Anna
vibráló, izgató asszonyformálása is. Somló
megint rendes szerepet kapott, megint megmu-
tatta, hogy a legtehetségesebb fiatalokhoz vá-
mit és végül Agay Irén is elsorángó volt
esakúgy, mint Muráti Lili és a már emlí-
tett Jávor is. Őszintén szeretném, ha ezt a
darabot sokan, nagyon sokan néznék meg.

Dénes Béla,

* * *

Főúr, fizetek! — a címe Rozványi
Vilmos és Szirmai Rezső „józsefvárosi
történetének,” a Bethlentéri Színház újdonsá-
gának. Rozványi Vilmos, az erős, igazi
költő ma alig ismert verseiben és Gellért
Lajos, a színész már csak véletlenül találha-
tó könyvében többször adta megnyilatkozását
oly átszelemült szövegnek, zsenik életéből való

emberszeretnek, amiről a hadifogoly-filozop-
terből lett főpincér beszélt ezúttal. Sajnáljuk,
hogy szokványos drámáiról törekvések, sablo-
nok szabályozzák e darabot, amelyben Eras-
mus-Balog főpincér küzködik — inkább: lel-
kendezik — s a hozzá kegyetlen bárnőtől az
angyalian jó háztulajdonos-kisasszonyhoz jut
el. A cselekmény nem tud megszilárdulni, hi-
ján van az organikus fejlődésnek. Tüntet be-
ne a líra s a riport, ha mindkettő tetszetősebb
is az átlagosnál... Az előadás sokmindent
ambicionált, csak azt nem, hogy a színészek
értékeit — Makay Margit őszinte „drá-
mai szépségét”, Gellért Lajos ugyancsak
őszinte s meleg emberségét — valami szerves,
szoros egységbe fogja össze.

A becsület nem szégyen. — Királyhe-
gyi Pál komédiája, Rab Gusztáv kriti-
kája szerint, legrokonszenvesebb, hogy nem
akar bizonyítani semmit, csak mulatni és mu-
lattatni a fejük tetejére állított dolgok furcsa-
ságain. Ezt a módot, jelenséget ma tipikus-
nak inkább tarthatjuk, mint rokonszenvesnek.
Tipikus jelenség, hogy az író, aki nyilvánvaló-
an nem tudja az erővel, fantáziával átfogni a
realitást, már nem valamely romantikát, ha-
nem amerikaias, heppindes bonyodalmat keres.
Nem példátlan, hogy a szerző, „kétségtelen te-
hetsége” az ötletgyűjtemény hasznosításában,
a „szervirozás művészetében” ért el bizonyos
ügyességet. De nem véletlenek a Belvárosi
előadásának jellegzetességei sem. Turay Ida
betörőlény a művészről ismert kedvességében
szólt meg. Annak jele sem volt, hogy Tu-
ray a formátlanságokat, motívatlanságokat
is feloldó egész jellemet-természetet akart vol-
na megéreztetni alakításában, vagy a rendező
figyelmzettette volna e lehetőségre. Miért
próbálnának ilyet? Páger Antal, mint
egészséges ösztönű „őskomédiás” mókázott.
Általában: hatásos momentumoknak nem volt
híjján az előadás, de azért túlsok apróbb-na-
gyobb tökéletlenség vallott arra, hogy jó len-
ne, ha színész és rendező már jelentősebb fel-
adatokban erősödhetnének. Nem valószínű,
hogy 10—15 előadásnál több jutna a „komé-
diá”-nak.

A Bethlen-téri Színháznak március közepén
ismét bemutatója volt. Szomorú De-
zső régi egyfelvonásosa, a nivójában is, ere-
detiségében is maradandó érdekességűnek bi-
zonyult Péntek este került színre, majd
Ossip Dymov meséjének, a Joske, amely
megkurtítva, Laczkó Géza fordításában sem
kaphatott egészen megfelelő formát. Mindkét
darab zsidótárgyú s ez a színrehozás egyik
szempontja volt. A másik szempont: meg akar-
ták mutatni, hogy vígszínházi előadást produ-
kálnak a Bethlen-téren. Persze, azzal nem gon-

doltak, hogy ma a Vígszínház bajai sem je-
lentéktelenek: rendezők és színészek igazi stí-
luskeresés híján ott is csak sablonokban tér-
nek el gyakran. A Bethlen-téri Színház átvette
a hibákat s a szokott módon — a szereposz-
tás eseményszerűségeivel — iparkodott szépi-
teni a helyzetet: Beregi Iszkárt és Gel-
lért Lajost nagy szerepre hívta meg. Fellep-
tette Laczkó Arankát, Orsolya Er-
zsinek, Dobos Annienak s egy epizódsze-
repreben Dán Etelkának megadta a siker alkalmát:
a mai viszonyokhoz mérten számottevő
sikerét.

László István.

LAPZÁRTA UTÁN még két előadásról
akarunk néhány szóval beszámolni. „A Vá-
rosi Színházban” a Budapesti
Hangverszenyenek ar végre szép este-
tel örvendeztette meg a magukat joggal be-
csapottnak érző bérlőket. Donizetti „Sze-
relmi bájital”-a igen tetszetős előadásban
hódította meg a füleket s szíveket. Komor
Vilmos megint emberfölötti munkát végzett.
Joggal illette őt az ünneplés jó része. — A
Pesti Színházba pedig a Vígszínház
együttese rándult ki. Hunyadi Sándor
új darabja sokkal érdekesebb és jobb, mint a
„Három Sárkány”. Az előadás mintaszerű. Fő-
leg Kabos Vágóné és Muráti Lili
tetszettek, Gomabaszógi Ellának az egyéni-
ségéhez egyáltalán nem illő szerepben is volt
néhány jelentős pillanata. **débé.**

ZENE:

Jegyzetek Bartók Béla új tanulmányához.

A tárgyból kilépő adatok beszélnek ebben
a tanulmányban, mely a Somló cég kiadásá-
ban, Népezenék és a szomszéd népek népze-
néje címmel jelent meg. Aki összegyűjtötte,
az csak ritkán szólal meg s ami a műdszert il-
leti, ez jellemzi elsősorban Bartók új mun-
káját, az kezdeményező, mint Bartók
egész működése általában. Népzenei kutatás
és főleg összehasonlító népzenei kutatás új-
keletű tudományág, amelynek további fejlődé-
sétől még sokat várhatunk, hiszen az eddig
elért eredmények is gazdag anyagot adtak.

Magyar, tót, rutén, román, horvát nép-
zenék összehasonlítása a tanulmány tárgya.
Tehát azoknak a népeknek a zenei kölcsönha-
tásáról van szó, amelyek együtt élnek a Duna-
medencében és gazdaságilag is szoros kapoco-
latban állanak egymással. Bizonyos, hogy ez
önmagában is rendkívüli módon befolyásolja
a kölcsönhatásokat, illetve azoknak módozatait,
de a tanulmány — természeténél fogva — er-
ről csak feltevések alapján tájékoztathat.
Bartók szigorúan megmarad a tárgy zenei

részenél, de egyes helyeken utal települési, társadalmi stb. viszonyok és a zenei jelenség-gek valószínű összefüggéseire. Sajnos, a szociográfiai munka, egy-két szerény kísérletet nem számítva, még nem általános Magyarországon, pedig teljes képet csakis a folklór tudományok közös munkája adhat. **Bartók** tanulmánya, illetve az összehasonlító népzenei kutatások adatai újabb anyagot szolgáltatnak a zenetörténet máig homályos kérdéseinek tisztázásához. Az egyes stílusok például, kialakulásuk sat. mindeddig javarészt úgy voltak beállítva, mint egyes szerzők alkotásai. Ma már valószínűnek látszik, hogy a stílusok kialakulása számos tényező eredője, melyek között nemcsak zeneciek vannak. Azonban ennek a teóriának bizonyítására szükséges anyag még távolról sincs együtt, a munka javarésze még feldolgozatlan. Látszólag mindez messzire esik a tárgyától. Viszont **Bartók** könyvének tartalmi kivonatát adni egészen céltalan dolog lenne. Ebből úgysem ismerné meg az olvasó a könyvet, főleg, amikor a népi zenét sem ismeri. Csak néhány szempontot kívánunk felvetni nagy általánosságban, **Bartók** tanulmányának megjelenése alkalmából.

Bartók János.

A szólóművészet alkonyaráor

beszél mai kultúránk. A régi világjáró művészek hangversenyein még tolonganak. Népszerűségük teljes virágjában van. De nézzük az utódokat. A hegedűsök, gordonkások fiataliságát elnyeli a színház, a rádió, a zenekar. A zongoraművészek még pódiumhoz tudnak jutni. A zongora az a hangszer, mely — többszólamúságánál fogva — össze van növe az egyéni interpretálással: egy ember relative teljesjet adhat általa. De milyen küzdelmet kell vívnia a mai fiatal zongoristának! A mai termelési rend az emberek nagyrésztét alkalmatlanná teszi a magasabbrendű zene befogadására. Kevés embernek van pénze és energiája hangversenyeinek meghallgatására. Azonkívül más nehézség is mutatkozik. A mesterségbeli tudás elméleti fejlődése oly igen magas technikai tudás elérését tette lehetővé a művészek számára, hogy az elsőbbséget jóformán nüanszok döntik el. Az egyetlen, amivel a mai fiatal zongoraművész feltűnően kimutathatja fensőbb-ségét: egyéni kifejezésének kiválósága és szugesztivitása. De a mai ember — aki átélte az egyéni tragédiákat elsőpró világháborút — nem érdeklődik az egyéni mondanivaló iránt. Nagyobb, átfogó, kollektív egységre vágódik. Gazdaságilag, társadalomban, művészetekben egyaránt. A mai fiatal szólóművész — aki még elmúlt idők ideáljaiban nevelődött — időseztlenül álomvilágot épít magának. Ha realitásra

ébred: vagy rögtön elbukik a gazdasági harcban; vagy tovább küzd, de már maga sincs meggyőződve róla, hogy miért.

Ma itt egy nemzetközi verseny zongoristák részére, holnap amott hegedűművészeknek. Verseny, izgalom, készülődés mindenütt.

Mi az értelme mindennek!

A zene annyira szubjektív valami, hogy apró nivó-árnyalatok alapján való döntés tisztán izlés és hangulat kérdése. Így minden ilyen verseny magában hordja az igazságtalanság magvát.

Érdeklődést kelt a zene iránt!

Nincs sok köszönet benne.

Nem a zene lényege izgatja a nagyközönséget, hanem a sportszerű forma. Maga a művész is kénytelen eltérni a mélységek kutatásától. Akaratlan is kicsinyes hiúsági kérdések éleződnék ki benne.

Az ismeretlen tehetségeket azok között ke-

ressük, akik sohasem nyúlhatnak hangszerhez. Akiknek a lelke már ifjúságukban egyhangú élet-robotban merevedik meg.

A dilettantizmus ellen

csoportosultak amerikai zenészek. **Roy Harris**, a kiváló zeneszerző vezetésével. **Elizabeth Coolidge** által kezdeményezett zenei ünnepek és pályázatok sokáig az egész világ modern zeneművészetének valóságos táplálói voltak. De nivójuk a dilettantizmus beszivárgása miatt évről-évre csökken. Ennek a megakadályozására vállalkozott ez az amerikai csoport.

Nehéz dolog ez. A tömegek úgyszólván ránevelődtek a dilettantizmusra. Ránevelték őket az a célzatos narkózis-áradat, mely megbénítja minden előre mutató törekvéseiket. A mindennapi gazdasági küzdelemben amúgy is kritikálanná fárának.

Ha népszavazást rendeznének!

A dilettantizmus saarvidéki arányban győzne.

Kuti Sándor.

Minden eikkért szerzője felel.

OTTHONÁBAN szórakozva, játszva, kényelmesen tanulhat angolul, franciául, németül, olaszul, de egzotikus nyelveket is a legjobban bevált nyelvtanító gramofonlemezekről. Egy teljes nyelvtanfolyamhoz való hanglemezsorozat a hozzávaló képes könyvvel és magyarázó könyvekkel együtt 15 pengős havi részletre kapható. Hétnapi próbára teljesen díj- és portómentesen megküldjük a kívánt teljes nyelvtanfolyamot vételkötelezettség nélkül, ingyen és ismeretünk szerint. **Sternberg királyi udvari hangszergyár, Budapest, VII., Rákóczi-út 60.** (X)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

A **Független Szemle** immár elérte III. évfolyamát. Publicitása, elterjedtsége napról-napra növekszik, még Délamerikában is vannak előfizetői.

Bizonyíték ez amellett, hogy jó úton haladunk, bizonyíték amellett, hogy megkezdett munkánkat folytatni s még jobban kiépiteni kell.

A **Független Szemle** maga mellé tömöríti még teljesebb számmal, mint eddig, a fiatal író- és tudósgárdát s hasábjai ezentúl is **világnézeti**

különbésg nélkül helyet adnak mindenkinek, aki tehetséges.

Hogy olvasóink s előfizetőink táborát növeljük s a velük való kapcsolatot még szorosabbra fűzzük, **újfajta előfizetést** hirdetünk a **Független Szemlére**. Egyben a lap terjedelmének bővítésével, kénytelenek vagyunk annak példányonkénti árát is fölemelni, figyelembe véve azt, hogy a **Független Szemle** nagyformátumú hasábjai számonként 56—60 oldalas rendszer formátumú folyóirat terjedelmének felelnek meg.

A **Független Szemle** példányonkénti ára 50 fillér lesz, évi előfizetése **négy egészvászomban kötött** illetménykötettel együtt 16 P.

Megállapodtunk a KOSMOS könyvkiadóval s illetményköteteinket a kritika s közönség által egyaránt óriási sikerrel fogadott „Nagykiadvány” sorozatának köteteiből válogatjuk. Az ezidei négy illetménykötet bolti ára egymaga 14,10 P-t tesz ki, nyilvánvaló tehát előfizet-

sünk gazdaságos volta. Az előfizetési díjakat negyedévenként is lehet fizetni. Egyben már most bejelentjük, hogy a **Független Szemle** 1935-ben nem nyolc, hanem kilenc számot ad ki.

Az első félév két illetménykötete a következő:

Michael Gold: ZSIDÓK, HA NINCS PÉNZÜK.

Essad bey: MOHAMMED. (Megjelenik áprilisban.)

Kérjük régi előfizetőinket, szíveskedjenek levelezőlapon tudatni új előfizetésünkhöz való csatlakozásukat, hogy az illetménykötetet azonnal elküldhessük. Bízunk abban, hogy az intel-

ligens magyar olvasóközönség megértéssel fogadja terveinket s fölkarolja a fiatalok egyetlen komoly folyóiratát, a

Független Szemlét,

ÉRDEKES...! Hogy egyesek, dacára a kulturális fejlődésnek és felvilágosodottségnek, mily babonások, igazolják a következő osztálysorsjegy rendelések: a 30127 számú sorsjegyet (összege 13) 28-an rendelték meg, A 72516. számút (összege 21) harminchatan, az 1892 számút (születési év) 24-en, az 57. számút (évszám) 24-en, a 81777 számút (3 hetes) 18-an, a 38127 számút (névnap melletti szám) 16-an,

megálmodott számot 25-en, telefonszámot is nagyon sokan rendelték stb. Természetes, hogy csak az elsőnek beérkezett rendeléseket tudták a főarúsítók teljesíteni. Ezért ajánlatos, ha valaki **speciális sorsjegyszámot**, vagy saját maga által választott számot szeretne, ne késlekedjék, hanem rendelje meg azonnal, fizetni van idő legkésőbb az április 13-iki húzás előtt. (X)

OROSZ JENŐ

R
O
S
Z

hölgyfodrász

kozmetika

dauerwelle

ANDRÁSSY-ÚT 10.

Telefon: 10-1-07.

Bánki

okl. órás,
BUDAPEST
IV., Váci-utca 49.

Mindennemű órák szakszerű javítása,
sok évi külföldi gyakorlattal.
Modern órák állandóan raktáron.

Rózsahegy Jeno

első áll. engedélyezett testező iskolája.

BUDAPEST, MŰZEUM-KÖRÚT 10. SZ.

Nívós, disztíngvált.

Veres

Fotó — Optika
BUDAPEST, V., VÖRÖSMARTY-TÉR 6.
Telefon: 81-477.

Egyéni frizurát kreál

EKKERT

Tartós hullám, hajfestés
legtökéletesebben.

BUDAPEST, IV., MŰZEUM-KÖRÚT 10.

Ha fájós lábát

gyógyítani akarja és elegáns cipő-
ben akar járni, akkor cipőit
NAGY SÁNDOR

modern ortopéd cipésznél késztesse.
Múzeum-kr. 11. (Gr. Károlyi-u. old.) Telefonhívó 86-1-66

Pollacsek Tibor

ÉPÍTÉS-Z-TERVEZŐ

BUDAPEST, V., SZÉCHENYI-UTCA 5.

Ne kísérletezzen arcbőre rovására!

Kellemes, sima borotválkozást csakis a

Gladiátor luxuspengék

nyujtanak.

Kérje mindenütt!

Elektro **KOZMETIKA**
déltűn hat óratól **URAKNAK IS!**

Quarz, hajkezelés, ráncsimitás, bőrtisztá-
talanságok szakszerű ápolása.

New-York palota, Erzsébet-körűt 9. II.
Telefon: 39-0-10. Lift díjtalan.

SORSJEGYET mindig

BENKÖNÉL vegyen

(ANDRÁSSY-ÚT 56)

BANKÓT ÉR!

I. oszt. huzások ápr. 13-án kezdődnek

Habselyem

(Saját műhely és asztalosüzem.)

Lakberendezések, Kombinált szobák.
Facillárok, Hangulatlámpák.
Régi bútorok modernizálása.

Következő számunkhoz képes weekend és utazási mellékletet adunk!

Naponta

10-20 fillért

félre tesz minden céltudatos
és okos ember és vesz egy

osztálysorsjegyet

miáltal megszerzi a reménységet, amely
buzdít, serkent egy jobb jövő és
boldogulás felé.

Mindenkinek és minden egyes sors-
jegynek egyenlő a nyeresi esélye!

Ne legyen sötétben látó, ingadozó és
kétkedő, hanem türelmes, bizakodó és
reményteljes!

Bizzék a jövőben, a szerencse for-
gandóságában és vegyen még ma
egy osztálysorsjegyet!

MINDENKIT ÉRHET SZERENCSE!

Miért ne Őnt is? Itt nincs protekció,
nincs kiváltság, se rang, se kor, se ér-
dem, se tévedés, hanem csak a véletlen
szerencse dönti el, hogy melyik sorsjegy-
szám nyer! Nemcsak nálunk, hanem
egész Európában alig van ember, akinek
ne volna legalább egy osztálysorsjegye!

A sorsjegyek hivatalos ára:

Egész 24 pengő, fél 12 pengő, negyed 6
pengő, nyolcad 3 pengő
az összes főárusítóknál.

A húzások már április

13-AN KEZDŐDNEK!

HORVÁTOKBAN ÉS BÁLÁKKBAN

érkeznek távoli országokból a Meinel-
céghez a nagy hajórakományok. Ki-
váló emberek állítják össze a
legkülönbözőbb fajtákból a világhírű
Meinel-pörköltkávékveréseket.
Meinel-Sao Paulo pörköltkávékverék
finom tejeskávé-keverék.

1/4 kg P 350

a kávézacskó a fenti képet viseli.
Vannak természetesen finomabb
és olcsóbb keverékeink is.

Meinel Gyula r. t.

Gyönyörű fekvésű, termő gyümölcsfákkal befásított

közműves telkek

a Farkasréti villamos végállomá-
s közvetlen közelében,
rendkívül olcsó árban, kedvező
fizetési feltételekkel eladó.

Parcellázási iroda:

V., Kádár ucca 4.

Telefon: 28-5-84.

Királyi Hangszer Udvari Szállítók

Budapest, Rákóczi út 60

Külföldi világmárkás zongorák és pianinók a legnagyobb választékban!

Összes létező zenekari és jazz-hangszerek Legújabb típusú táskás beszélőgépek, bérlet, csere, hangszerszállítás. — Legmodernebb rádió készülékek. Tekintse meg az ország legnagyobb és legszebb zongora és rádiótermékeit

PANTHEON UJDONSÁGOK

Megjelennek március 25-én.

Stefan Zweig:

A LÉLEK ORVOSAI.

Mesmer-Mary, Baker Eddy-Freud.

Három remekbeszabott tanulmány. Az életrajzregény legszebb gyöngyei.

E. Pinchon:

VIVA VILLA.

A legendás mexikói hős magányos élete. Kalandok, harcok, szerelmek és kegyetlenkedések sorozata, színesebb minden fantáziaszülte regényénel.

Füzve P 1.50, kötve P 2.40.

Bíró Zoltán:

FÉNYEK ÉS ÁRNYAK.

Megrázó háborús regény, amelyet szerzője „A következő világháború halálraírtjei”-nek ajánl mementóul.

Füzve P 1.90, kötve P 2.90.

A Kosmos nagykiadvány sorozatának legközelebbi kötete:

ESSAD BEY:

MOHAMMED

Megjelenik áprilisban.

Ára egészvászonkötésben kötve P 3.60

Olvassa az eddig megjelent köteteket:

E. Ebermayer: Az ifjúság élni akar.

Dos Passos: A 42. szélességi fok.

Lili Körber: Ruth és a Harmadik Birodalom.

Sigurd Hoel: Szerelem a strandon.

Michael Gold: Zsidók, ha nincs pénzük.

Egy-egy kötet ára
egészvászonkötésben P 3.30

FOTO SERVICE

Fotószakküzet és fotólaboratórium

VI, Király u. 28. Telefon 296-56

Vidéki rendeléseket aznap postára adunk. Filmek, lemezek gyári áron

Modern és stílbutorok, hallberendezések, kombinált szobák, rekamierek, karosszékék, mindennemű kárpitosmunkák elsőrendű kivitelben

Lágmányosi Lakberendezési Vállalat

Horthy Miklós-út 34. Telefon 599-61
Nagy aranyéremmel kitüntetve. - Ezüstkoszorús mester

Megjelent az **APOLLO**
2-3. száma

208 oldal

Terjedelemben,
értékben sokszorosa az elsőnek!
Ára 3 pengő

Radó István nyomdai műintézet, Budapest VI., Hajós-ucca 25. Telefon 22-530